

Universiteit Utrecht
Master 'Arbeid, zorg en welzijn; beleid en interventie'
Masterthesis

Turkse en Marokkaanse meisjes naar een baan in de (ouderen) zorg

---

Onderzoek naar belemmeringen om door te stromen van een MBO-2 naar een MBO-3
zorgopleiding

Willemijn Sneller (3927199)

1 juli 2013

Supervisie: Jaap Bos

Tweede beoordelaar: Pretty Liem

Begeleider FORUM: Radj Ramcharan

Samenvatting

De aankomende jaren zal het aantal ouderen in Nederland sterk toenemen. Niet alleen zal het aantal autochtone ouderen groeien, maar ook het aantal migranten ouderen. Bij het ouder worden, neemt de kans op een slechtere gezondheid toe. Vooral Turkse en Marokkaanse ouderen blijken een slechtere gezondheid te hebben dan autochtone ouderen. Ook maken zij minder vaak gebruik van zorgvoorzieningen voor ouderen dan autochtone ouderen. Zij zijn vaker niet op de hoogte van deze zorgvoorzieningen en het huidige aanbod sluit niet goed aan op hun specifieke wensen en behoeften. Het aannemen van Turkse en Marokkaanse werknemers in de gezondheidszorg kan bevorderlijk zijn door hun expertise over de specifieke wensen en behoeften van deze ouderen. Daarnaast kan de bekendheid van deze zorgvoorzieningen bij Turkse en Marokkaanse ouderen vergroot worden door 'van mond-tot-mond communicatie'. Verder zal door de groei van het aantal ouderen in Nederland het aantal banen in de zorgsector als verzorgende (IG)(MBO-3) en verpleegkundige (MBO-4) in Nederland toenemen. Zo ligt er dus ook een onbenut arbeidspotentieel in de zorgsector.

Op dit moment zijn er nog maar weinig vrouwen van Turkse en Marokkaanse komaf werkzaam als verzorgende (IG) (MBO-3) en verpleegkundige (MBO-4). Meisjes van deze nationaliteiten zijn ondervertegenwoordigd op deze opleidingen tot verzorgende (IG)(MBO-3) en verpleegkundige (MBO-4). Daarentegen zijn zij oververtegenwoordigd op de helpende, zorg en welzijn (MBO-2) opleiding. Zij blijken echter na het afronden van deze opleiding niet te kiezen voor een vervolgopleiding in de zorg tot verzorgende (IG)(MBO-3). Wat belemmert Turkse en Marokkaanse meisjes op de MBO-2 helpende, zorg en welzijn opleiding om niet door te stromen naar een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)?

Deze vraag heeft aan de basis gestaan van dit onderzoek met een sociaalpsychologische insteek. Hierbij is gebruik gemaakt van de theorie van beredeneerd gedrag van Ajzen (1991). Deze theorie veronderstelt dat intentie een belangrijke voorspeller is voor het uiteindelijke gedrag, in casu het doorstromen naar een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG). Deze intentie wordt gevormd door drie determinanten (1) de attitude ten opzichte van het gedrag, (2) de sociale norm (injuctief en descriptief) en (3) de waargenomen gedragscontrole. Achterliggende overtuigingen zijn weer van invloed op deze drie determinanten.

Er is in dit onderzoek gekozen voor een kwantitatief onderzoek, waarbij vragenlijsten met verschillende stellingen van te voren zijn opgesteld. In totaal hebben er vijf MBO-scholen in vier verschillende grote steden meegedaan aan dit onderzoek, in totaal 231 respondenten. Er zijn T-toetsen uitgevoerd om Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn door te stromen te vergelijken met Nederlandse en Turkse en Marokkaanse meisjes die wel van plan zijn om door te

stromen. Er is een regressie-analyse uitgevoerd om inzicht te krijgen welke van de drie determinanten het meest van invloed is op deze intentie.

Uit de T-toetsen blijkt dat Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen het minder sterk eens zijn dat werken als verzorgende (IG) hen leuk lijkt en hen een goed gevoel geeft. Zij hebben een groter probleem met de kledingvoorschriften voor een baan in de zorg en vinden het dragen van een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen en het uitvoeren van verpleegtechnische handelingen als verzorgende (IG) vervelender. In vergelijking met Turkse en Marokkaanse meisjes die wel willen doorstromen, hebben zij ook een groter probleem met het draaien van onregelmatige diensten. Verder blijkt dat Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen zich minder op hun gemak voelen als zij een man moeten wassen in vergelijking met Nederlandse en Turkse en Marokkaanse meisjes die dat wel van plan zijn. Ook zijn zij het sterker eens dat werken als verzorgende (IG) saai is in vergelijking met Nederlandse meisjes die wel willen doorstromen.

De beide referentiegroepen die wel van plan zijn om door te stromen, denken sterker dat mensen die belangrijk voor hen zijn het van hun verwachten dat zij kiezen voor een opleiding tot verzorgende (IG). Turkse en Marokkaanse meisjes die dat niet van plan zijn, denken daarentegen sterker dat mensen die belangrijk voor hen zijn het van hun verwachten dat ze kiezen voor andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau. In vergelijking met Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, denken zij sterker dat hun familie en klasgenoten verwachten dat ze kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau.

Onvoldoende zelfvertrouwen of gebrek aan voorkennis worden in vergelijking met beide referentiegroepen ook als reden door de Turkse en Marokkaanse meisjes gegeven om niet door te willen stromen. In vergelijking met de Nederlandse meisjes die wel willen doorstromen, blijkt dat Turkse en Marokkaanse meisjes die niet willen doorstromen het minder sterk eens zijn met de stellingen dat zij slim genoeg zijn en genoeg tijd hebben voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG).

Uit de regressie-analyse komt naar voren dat de injunctieve sociale norm (2) het meest van invloed is op de intentie om door te stromen en negatief is. Zo neemt de intentie af, wanneer Turkse en Marokkaanse sterker denken dat belangrijke mensen in hun omgeving verwachten dat ze kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau. Vooral de ervaren normatieve verwachting van familie is van invloed op deze norm. Grootste discussiepunt van dit onderzoek is hieraan gelijk gerelateerd. Zo is onbekend bij de vragen over de sociale norm hoe de 'verwachting' is geïnterpreteerd. Een verwachting kan ontstaan door een sociale interactie of door een vorm van hoop. Verder onderzoek zou dit moeten uitwijzen.

Voorwoord

Dit onderzoek is het laatste onderdeel van mijn studietijd, waarin ik me vooral gericht heb op cultuursensitieve zorg voor migranten ouderen in Nederland. Om zorg beter te laten aansluiten op deze groepen, zie ik een oplossing in een hogere toestroom van werknemers in de zorg met eenzelfde culturele achtergrond.

Het uitvoeren van dit onderzoek heeft gezorgd voor een verdieping en verbreding van mijn kennis. Het was leerzaam en interessant om in dit onderzoeksveld actief te zijn en meer diepgaande kennis op te doen. De docenten van de MBO-scholen waren erg gastvrij en hielpen mij met het organiseren van de afname van interviews bij hun studenten. Ook waren zij zelf geïnteresseerd in de onderzoeksuitkomsten. Zij zien ook een lage doorstroom van Turkse en Marokkaanse meisjes na de MBO-2 helpende, zorg en welzijn opleiding naar een vervolgopleiding in de zorg en zouden graag inzicht krijgen in de achterliggende oorzaken.

Op deze plaats wil ik een aantal mensen bedanken. Allereest mijn begeleider Jaap Bos vanuit de Universiteit Utrecht en mijn begeleider vanuit Forum Radj Ramcharan. Ook Sean Tumber vanuit Forum wil ik bedanken voor zijn inzet om ingangen te zoeken bij de verschillende MBO-scholen in Nederland. De contactpersonen en respondenten van de MBO-scholen wil ik hierbij bedanken voor hun moeite en inzet. Als laatste wil ik mijn vriend Pim bedanken voor zijn enorme hulp, steun en kritische blik op mijn onderzoek. Dankjewel!

Willemijn Sneller

Juli 2013, Wageningen

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Voorwoord	5
1. Inleiding	9
§1.1 Ouderen in Nederland	9
§1.2 Ouderen en hun gezondheid	10
§1.3 Gebruik van zorgvoorzieningen Turkse en Marokkaanse ouderen in Nederland	10
§1.4 Groei banen zorgsector	11
§1.5 Turkse en Marokkaanse vrouwen werkzaam in zorgsector	12
§1.6 Turkse en Marokkaanse meisjes in zorgopleidingen	12
§1.7 Probleem en doelstelling	13
2. Theoretische verkenning	14
§2.1 De theorie van beredeneerd gedrag	14
§2.1.1 Attitude	15
§2.1.2 Sociale norm	15
§2.1.3 Waargenomen gedragscontrole	16
§2.2 Vraagstelling empirisch onderzoek	17
3. Onderzoeksopzet	18
§3.1 Type onderzoek	18
§3.2 Onderzoeksmateriaal	18
§3.3 Onderzoeksmethode	19
§3.4 Data-analyse	19
§3.5 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie	20
§3.6 ASW-verantwoording	21
4. Resultaten	22
§4.1 Achtergrondkenmerken	22
§4.1.1 Totale groep	22
§4.1.2 Nederlandse, Turkse en Marokkaanse meisjes	22
§4.2 T-toetsen	23
§ 4.2.1 Vergelijking Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om door te stromen	23
§ 4.2.2 Vergelijking Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen met Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen	28
§4.3 Regressie-analyse	33

5. Conclusies en discussie	37
<i>§5.1 Conclusies</i>	37
§5.1.1 Deelvragen	37
§5.1.2 Hoofdvraag	39
<i>§5.2 Discussie</i>	40
§ 5.2.1 Methode	40
§5.2.2 Resultaten	41
<i>§5.3 Aanbevelingen</i>	44
§5.3.1 Wetenschappelijke aanbevelingen	44
§5.3.2 Maatschappelijke aanbevelingen	44
6. Literatuurlijst	46
7. Bijlagen	50
<i>Bijlage I. Prognose aantallen niet-westerse ouderen in Nederland</i>	50
<i>Bijlage II. Prognose aantallen ouderen in Nederland</i>	51
<i>Bijlage III. Aantallen deelnemers MBO- zorgopleidingen</i>	52
<i>Bijlage IV. Aantallen man en vrouw in MBO-zorgopleidingen</i>	53
<i>Bijlage V. Vragenlijst MBO-2 helpende, zorg en welzijn studenten</i>	54
<i>Bijlage VI. Wervingsmail</i>	59
<i>Bijlage VII. Achtergrondkenmerken deelnemers helpende, zorg en welzijn studenten</i>	60
<i>Bijlage VIII. Achtergrondkenmerken Nederlandse, Turkse en Marokkaanse meisjes</i>	61

1. Inleiding

Nederland is een multiculturele samenleving waarin veel verschillende culturen en geloven met elkaar samen leven (Verkuyten, 2010). Deze multiculturele samenleving is ontstaan door grote immigratiegolven door de eeuwen heen. De meest recente immigratiegolven vonden plaats in het tweede deel van de 20^e eeuw. Een eerste immigratiestroom ontstond bij het einde van de Nederlandse koloniale geschiedenis, waarbij migranten¹ vanuit voormalig Nederlands-Indië naar Nederland kwamen. Later kwamen ook migranten uit Suriname, Aruba en de Nederlandse Antillen naar Nederland (Foets et al., 2011). Een tweede immigratiestroom ontstond in de jaren '60, waarbij er grote groepen gastarbeiders, afkomstig uit Turkije en Marokko, naar Nederland kwamen om snel geld te verdienen (Schellingerhout, 2004). In Turkije en Marokko was de economische situatie in die tijd slecht en er was daar een gebrek aan werkgelegenheid. In Nederland was er juist een tekort aan met name ongeschoolde arbeidskrachten. Aangekomen in Nederland verrichtten de mannen veelal zwaar fysiek werk in de industrie en de bouw. Deze mannen lieten vaak in eerste instantie hun vrouwen en kinderen achter bij hun familie in het land van herkomst. Uiteindelijk zijn veel vrouwen en kinderen in het kader van gezinshereniging naar Nederland gekomen (De Vries & Smits, 2003). Een laatste immigratiestroom is te zien vanaf de jaren tachtig waarin asielzoekers, economische en politieke vluchtelingen naar Nederland kwamen uit landen zoals Iran, Irak en Afghanistan (Foets et al., 2011).

§1.1 Ouderen in Nederland

Inmiddels zijn veel van de niet-westerse² migranten uit Suriname, Aruba, de Nederlandse Antillen en de voormalig gastarbeiders uit Turkije en Marokko ouderen geworden (65+). De grootste groep migranten ouderen in Nederland is van Surinaamse afkomst en de kleinste groep is van Antilliaanse en Arubaanse afkomst. De verwachting is dat alle aantallen van ouderen van niet-westerse komaf zullen stijgen (Foets et al., 2011). Zo wordt de grootste stijging bij Antilliaanse en Arubaanse ouderen verwacht en de kleinste stijging bij Turkse ouderen, zie bijlage I. Ook is de verwachting dat de aantallen autochtone ouderen en de aantallen ouderen van westerse³ komaf de komende jaren zullen stijgen, zie bijlage II. De stijging van het aantal ouderen van westerse komaf is voornamelijk het gevolg van de grote toestroom van migranten vanuit voormalig Nederlands-Indië. De stijging van het aantal autochtone ouderen is toe te schrijven aan de grote geboortegolf die na de Tweede Wereldoorlog ontstond. Nederland bouwde zich weer op na de oorlog en deze wederopbouw bracht

---

¹ Vestiging van een persoon, die vanuit het buitenland in Nederland komt wonen (CBS¹, 2013)

² Een niet-westerse migrant is afkomstig uit Afrika, Latijns-Amerika, Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije (CBS¹, 2013).

³ Een westerse migrant is afkomstig uit Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika, Oceanië, Indonesië of Japan (CBS¹, 2013).

zekerheden met zich mee. De baankansen stegen en het aantal huwelijken dat gesloten werd steeg ook. Dit resulteerde in een geboortegolf. Inmiddels zijn deze 'babyboomers' ouderen geworden (Wright, 1989). Verder is er sprake van een dubbele vergrijzing. Het aantal ouderen in Nederland neemt toe tevens bereiken er steeds meer een hogere leeftijd. Dit wordt mede veroorzaakt door de groei van en kennis in de medische sector (Gokhale & Raffelhüschen, 2000).

§1.2 Ouderen en hun gezondheid

Wanneer men ouder wordt, vinden er verschillende veranderingen plaats in de gezondheids- en leefsituatie. Deze veranderingen kunnen resulteren in gezondheidsproblemen zoals chronische aandoeningen, psychische problemen en fysieke beperkingen (Schellingerhout, 2004). Hierdoor zijn ouderen meer hulpbehoevend dan andere leeftijdsgroepen. Uit onderzoek blijkt dat oudere migranten van niet-westerse komaf (met name Turkse en Marokkaanse ouderen) vaker te kampen hebben met een slechtere gezondheid dan autochtone ouderen in Nederland (Schellingerhout, 2004; Bekker & Van Mens-Verhulst, 2008). Verklarende factoren voor de slechte gezondheidstoestand van migranten ouderen van niet-westerse komaf zijn volgens Reijneveld, Westhoff en Hopman-Rock (2003) een gevolg van slechte woonomstandigheden, discriminatie en een andere culturele perceptie van gezondheid. Ook kunnen genetische factoren van invloed zijn. Andere factoren die de kans op een slechtere gezondheid vergroten zijn; het hebben van een laag inkomen, een lager opleidingsniveau en een slechte (of zelfs geen) Nederlandse taalbeheersing (Schellingerhout, 2004; Çelik en Groenestijn, 2010).

§1.3 Gebruik van zorgvoorzieningen Turkse en Marokkaanse ouderen in Nederland

Het blijkt dat oudere migranten van Turkse en Marokkaanse komaf, ondanks hun slechtere gezondheid, relatief minder vaak gebruik maken van zorgvoorzieningen voor ouderen (zoals thuiszorg of verpleeg- en verzorgingstehuizen) dan autochtone ouderen (Burger, 2008). Zij zouden vaker informele hulp van familieleden ontvangen (Schellingerhout, 2004). Het blijkt echter dat deze vorm van zorg steeds minder waarschijnlijk zal worden, doordat nieuwe generaties naast hun eigen bezigheden (werk, school en gezin) het moeilijker vinden om hun ouders te verzorgen (Çelik & Groenestijn, 2010). Andere verklaringen zien De Graaff et al. (2010) in problemen door taalachterstanden en culturele verschillen in zorgopvattingen. Zo hebben migranten ouderen van niet-westerse komaf andere zorgwensen en behoeften dan autochtone ouderen. Volgens Foets et al. (2011) blijft de bekendheid van deze specifieke voorzieningen voor ouderen nog steeds achter. Het is de vraag hoe we zorgvoorzieningen voor Turkse en Marokkaanse ouderen beter kunnen laten aansluiten op hun behoeften en hoe we deze voorzieningen bekender kunnen maken. Een oplossing zou kunnen zijn het aannemen van werknemers van Turkse en Marokkaanse komaf. Deze bezitten juist de expertise en kennis van de specifieke behoefte van migranten ouderen. Daarnaast kan de bekendheid van zorgvoorzieningen voor ouderen door 'van mond-tot-mond communicatie'

toenemen en blijkt dat hebben van een zorgverlener met eenzelfde culturele achtergrond een sterk positief effect heeft op het gevoel van zekerheid en veiligheid, doordat ze zich kunnen identificeren met hun zorgverlener (Van Vught & Peters, 1998).

§1.4 Groei banen zorgsector

Het zou bevorderlijk kunnen zijn als meer Turken en Marokkanen zouden gaan werken in de zorgsector door hun expertise over de specifieke wensen en behoeften van deze ouderen. Ook ligt er in deze sector een onbenut arbeidspotentieel, doordat er een groei is voorspeld voor het aantal banen als gevolg van de stijging van het aantal hulpbehoevende ouderen in Nederland.

Hulpbehoevende ouderen komen vaker terecht in een verpleeg- en verzorgingstehuis en maken meer aanspraak op hulp van thuiszorgorganisaties, ook wel de VVT sector. In de VVT sector is het grootste aandeel werknemers verzorgende (IG)⁴ (MBO-3) en een minder groot aandeel verplegende⁵ (MBO-4) (Stichting AOVVT, 2009). Het aantal banen in de zorg als zorghulp⁶ (MBO-1) en als helpende⁷ (MBO-2) zullen daarentegen de aankomende jaren afnemen door veranderingen na de invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) in 2007 (Stichting AOVVT, 2009). De WMO regelt dat mensen met een fysieke en/of mentale beperking (ouderen, gehandicapten etc.) ondersteuning kunnen krijgen aan de hand van de toekenning van een persoonlijk budget en heeft als doel om de participatie van mensen met een beperking in de samenleving te bevorderen (Tweede Kamer, 2006). Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitkering van deze budgetten, die mensen met een beperking kunnen gebruiken om hun eigen zorg in te vullen. Om budgetten zo scherp mogelijk te houden en om gemeentelijke uitgaven zo laag mogelijk te houden (wegens bezuinigingen) wordt er bijna altijd uitgegaan van hulp tegen de scherpste prijs en worden de gemeentelijke indicaties hierop aangepast. Hierdoor dreigen banen als zorghulp en als helpende te worden vervangen door alfahulpen (Stichting AOVVT, 2009). Voor het functioneren als alfahulp heb je geen opleiding nodig en zijn daardoor minder duur.

---

⁴ De verzorgende (IG) (MBO-3) opleiding duurt drie jaar. Hierin wordt geleerd hoe je mensen kan begeleiden, adviseren en kan verzorgen aan de hand van kleine verpleegtechnische handelingen, zoals het verzorgen van wonden (ROC, 2013).

⁵ De verpleegkunde (MBO-4) opleiding duurt vier jaar. Hierin wordt geleerd hoe je mensen basiszorg kan geven, zoals het aanleggen van een infuus of het geven van medicijnen. Ook leer je mensen specifieke zorg te geven, zoals zorg na een operatie, of zorg aan somatische, psychiatrische of geriatrische zorgvragers (ROC, 2013).

⁶ De zorghulp (MBO-1) opleiding duurt een half tot één jaar. Hierin wordt geleerd hoe je patiënten kan assisteren bij de afwas en kan assisteren bij het klaarmaken van eten. Bovendien geldt er voor deze opleiding een drempelloze instroom (ROC, 2013).

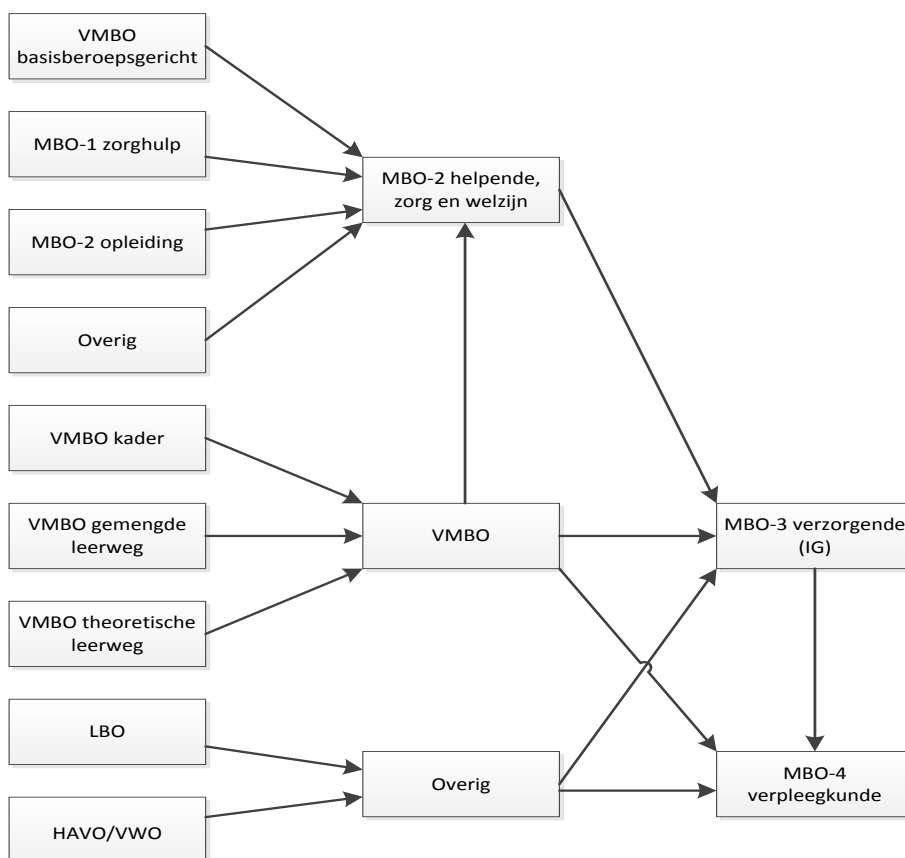
⁷ De helpende, zorg en welzijn (MBO-2) opleiding duurt twee jaar (met een uitzondering van drie jaar). Hierin wordt geleerd hoe je mensen kan helpen bij het eten, drinken, wassen en aankleden en het begeleiden bij activiteiten (ROC, 2013).

§1.5 Turkse en Marokkaanse vrouwen werkzaam in zorgsector

Uit onderzoek van Nyfer (2012) blijkt dat voornamelijk vrouwen werkzaam zijn in de zorgsector. Zo zijn nog maar weinig vrouwen van niet-westerse komaf werkzaam in de zorgsector (Van der Heijden, 2012). Recente cijfers ontbreken echter, wel is in 2004 uitgebreid onderzoek gedaan door het Centraal bureau van de Statistiek (CBS) naar vrouwelijke werknemers in de zorgsector. Uit deze cijfers blijkt dat autochtone vrouwen in Nederland, in 2004 bijna twee keer zo vaak in de zorgsector werkzaam zijn dan vrouwen van niet-westerse komaf (Jennissen & Oudhof, 2007). Uit onderzoek van Imansoeradi en Van der Meer (2009) blijkt dat vooral Turkse en Marokkaanse vrouwen sterk ondervertegenwoordigd zijn in deze sector (zelfs in vergelijking met andere vrouwen van niet-westerse komaf) en dat zij nauwelijks in de verzorgende (MBO-3) en verplegende (MBO-4) functies werkzaam zijn.

§1.6 Turkse en Marokkaanse meisjes in zorgopleidingen

Het feit dat Turkse en Marokkaanse vrouwen nauwelijks in de zorg werkzaam zijn en dan met name in de verzorgende (MBO-3) en verplegende (MBO-4) functies ontstaat mede door een lage instroom en doorstroom naar de opleidingen tot deze functies. Figuur 1 laat zien welke vooropleidingen vereist zijn voor de toelating tot deze opleidingen verzorgende (IG)(MBO-3) en verpleegkunde (MBO-4).

Figuur 1. Toelating tot MBO-3 verzorgende (IG) en MBO-4 verpleegkunde opleiding (ROC, 2013)

Uit cijfers van Forum (2012) blijkt dat er een hoge deelname is van Turkse en Marokkaanse jongeren aan de VMBO opleiding richting basisberoepsgerichte leerweg. Als gevolg hiervan starten veel Turkse en Marokkaanse jongeren met de opleiding helpende, zorg en welzijn (HZW) (MBO-2) en blijkt dat zij oververtegenwoordigd zijn in deze opleiding. Zij zijn daarentegen ondervertegenwoordigd in de vervolgopleidingen verzorgende (IG) (MBO-3) en verpleegkunde (MBO-4). Tussen de opleidingen HZW (MBO-2) en verzorgende (IG) (MBO-3) is er bij Turkse jongeren een procentueel verschil in deelname van 48.1 procent en bij Marokkaanse jongeren een procentueel verschil van 57.6 procent, zie bijlage III. Deze procentuele verschillen worden niet alleen veroorzaakt door een lage doorstroom van deze groepen vanuit de opleiding HZW (MBO-2), maar ook door een lage instroom vanuit het VMBO (richting kader, gemengde en theoretische leerweg) en de minder vanzelfsprekende overige richtingen. Percentages van deelname bij deze groepen liggen nog lager bij de verpleegkunde (MBO-4) opleiding door een nog lagere doorstroom en/of instroom, zie bijlage III (Forum, 2012). Autochtone jongeren zijn vaker te vinden op de verzorgende (IG) (MBO-3) en verpleegkunde (MBO-4) opleidingen (Forum, 2012). Daarnaast zijn het vooral meisjes die deze zorgopleidingen volgen, zie bijlage IV (Forum, 2012).

Een reden voor een lage doorstroom van Turkse en Marokkaanse meisjes die een HZW (MBO-2) opleiding volgen, is dat zij hun opleiding zien als voorbereiding op een vervolgopleiding op MBO-3 niveau. Deze vervolgopleidingen zijn divers, maar opvallend is dat zij niet verder willen in de directe zorg en daardoor niet kiezen voor de opleiding tot verzorgende (IG) (MBO-3) (Bloemendaal, de Kroon & Van der Velde, 2008). Turkse en Marokkaanse meisjes zijn over het algemene succesvolle studenten, die bijna allemaal hun HZW opleiding afmaken (Derriks & Vergeer, 2010).

§1.7 Probleem en doelstelling

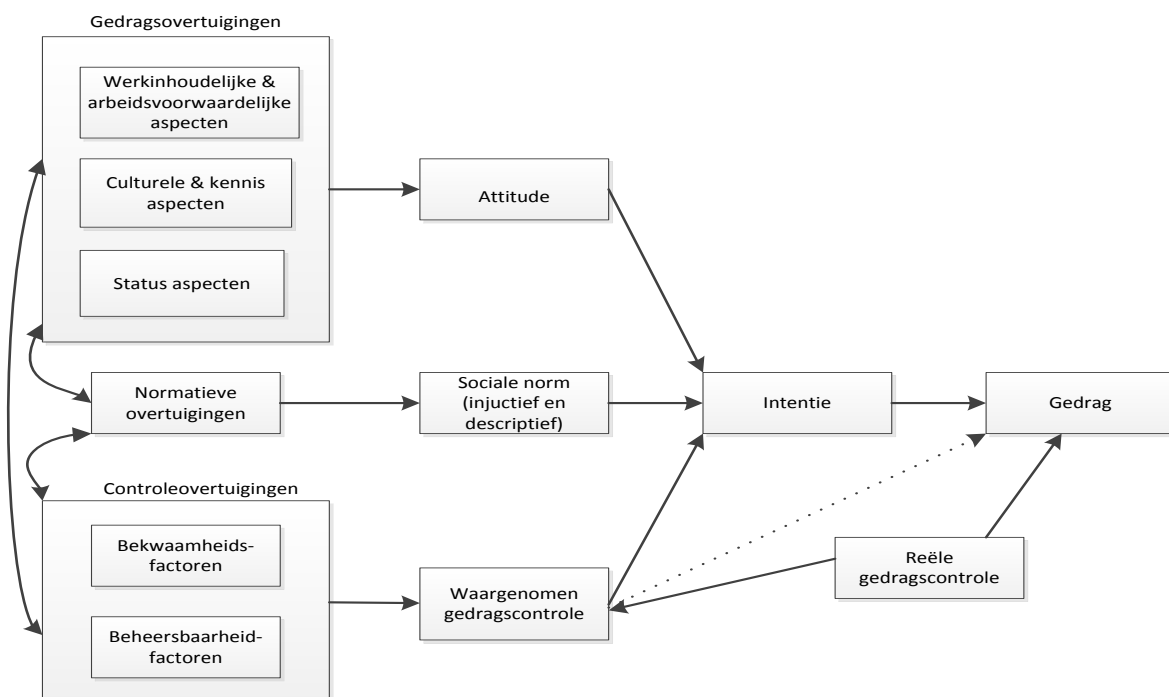
Veel Turkse en Marokkaanse meisjes beginnen op het VMBO richting basisberoepsgerichte leerweg en stromen als gevolg door naar de HZW (MBO-2) opleiding. Deze meisjes ronden hun HZW (MBO-2) opleiding af en kiezen vervolgens voor een andere vervolgopleiding op MBO-3 niveau dan een opleiding tot verzorgende (IG) (MBO-3). Op korte termijn zal er echter juist een vraag zijn naar met name werknemers met een verzorgende (IG) opleiding, door een groei in het aantal banen in de VVT sector. Het zou bevorderlijk zijn als meer Turkse en Marokkaanse meisjes zouden gaan werken als verzorgende (IG) binnen de VVT-sector, aangezien zij de juiste expertise hebben over de specifieke behoeften van Turkse en Marokkaanse ouderen en zij de bekendheid van zorgvoorzieningen bij deze ouderen kunnen vergroten. Wat belemmert de Turkse en Marokkaanse meisjes die een (MBO-2) HZW opleiding volgen om niet door te stromen naar een (MBO-3) opleiding tot verzorgende (IG)? Het doel van dit onderzoek is op zoek te gaan naar deze belemmeringen.

2. Theoretische verkenning

Om er achter te komen wat Turkse en Marokkaanse meisjes belemmert om vanuit de HZW opleiding niet door te stromen naar de verzorgende (IG) opleiding, is er in dit onderzoek gekeken naar hun intentie. Uit meta-analyses blijkt namelijk dat intentie een sterke voorspeller is voor het uiteindelijke gedrag (Sutton, 1998; Armitage & Conner, 2001).

§2.1 De theorie van beredeneerd gedrag

In dit onderzoek zal de theorie van beredeneerd gedrag van Ajzen (1991) gebruikt worden om de intentie van Turkse en Marokkaanse meisjes te onderzoeken. Er is gekozen voor een sociaalpsychologische insteek, waarbij de assumptie is dat het menselijk voelen, denken en handelen wordt beïnvloed door de sociale omgeving (Vonk, 2007). Uit onderzoek van Verkuyten, Hagendoorn en Masson (1996) blijkt dat Turkse en Marokkaanse jongeren in Nederland hoger scoren op collectivisme dan autochtone jongeren. Collectivisme houdt in dat het groepsbelang boven het individuele belang wordt gesteld (tegenovergestelde van individualisme). Interessant is het om de sociale omgeving van de Turkse en Marokkaanse meisjes mee te nemen in het onderzoek. Ook wordt er in dit onderzoek verondersteld dat bij de keuze om wel of niet door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding er sprake is van een bewuste keuze en niet wordt gehandeld op basis van gewoonten. Daarom is de theorie van beredeneerd gedrag als geschikt bevonden. Deze theorie veronderstelt dat intentie wordt bepaald door drie determinanten (1) de attitude ten aanzien van het gedrag, (2) de sociale norm en (3) de waargenomen gedragscontrole. Figuur 2 laat de toegepaste versie van de theorie van beredeneerd gedrag zien.

Figuur 2. De theorie van beredeneerd gedrag (toegepast) (Ajzen, 2006)

§2.1.1 Attitude

De attitude ten aanzien van het gedrag heeft betrekking op de mate waarin een individu het gedrag als gunstig of ongunstig inschat, bijvoorbeeld dat werken als verzorgende (IG) Turkse en Marokkaanse meisjes leuk lijkt of hen een goed gevoel geeft. Hierbij wordt een afweging gemaakt van de potentiële opbrengsten of verliezen van het gedrag; de gedragsovertuigingen (Ajzen, 1991). Verschillende gedragsovertuigingen kunnen van invloed zijn op deze attitude.

Uit eerder kwalitatief onderzoek van Bloemendaal et al. (2008) blijkt dat werkinhoudelijke en arbeidsvoorwaardelijke aspecten, zoals onregelmatige diensten draaien (werken in het weekend en in de avonden) en de kledingvoorschriften (het dragen van driekwart mouwen en het dragen van een hoofddoek in een knot) kunnen zorgen voor een belemmering bij Turkse en Marokkaanse meisjes om door te stromen naar de verzorgende (IG) opleiding. Zij hebben vaker in de avonden en weekenden familiale verplichtingen en het geloof vraagt dat vrouwen hun lichaam en haren bedekken om te voorkomen dat zij seksuele hinder ondervinden van vreemde mannen.

Culturele en kennis aspecten kunnen ook van invloed zijn op de attitude. Turkse en Marokkaanse meisjes zouden problemen kunnen hebben met het wassen van mannen, doordat zij dat vies en/of onprettig vinden. Ook zou het kunnen dat zij mannen niet mogen wassen vanwege het geloof⁸ (Bloemendaal et al. 2008). Eveneens is bij een collectivistische cultuur de familie verantwoordelijk voor de zorg van de zwakkere en zieken (informele zorg) (Phalet & Schönplflug, 2001). Zo kan het zijn dat Turkse en Marokkaanse meisjes vinden dat ouders, wanneer die hulpbehoevend zijn door hun kinderen verzorgd dienen te worden. Het kennisbeeld van de Nederlandse zorgsector kan ook nog niet volledig en/of onbekend zijn, waardoor Turkse en Marokkaanse meisjes geen goed beeld hebben van de omvang en professionaliteit van de Nederlandse zorgsector. In Marokko bestaan er dan ook geen verpleeg- en verzorgingstehuizen en de ziekenhuiszorg is anders. In Turkije bestaan er wel verpleeg- en verzorgingstehuizen, maar dit beeld is niet heel positief (Bloemendaal et al., 2008).

Als laatste zouden status aspecten kunnen zorgen voor een belemmering. Zo blijkt dat Turkse en Marokkaanse meisjes werken in de zorg laag waarderen en denken aan handwerk in plaats van denkwerk en daardoor minder intelligent werk. Werken in de zorg zou daardoor gerelateerd kunnen worden aan hard werken en saai werk (Bloemendaal et al., 2008).

§2.1.2 Sociale norm

De sociale norm heeft betrekking op de ervaren sociale druk van de sociale omgeving op een individu om het gedrag wel of niet uit te voeren (Ajzen, 1991). Deze sociale norm kan injuctief of descriptief zijn. De injuctieve sociale norm beschrijft de perceptie van een individu, die belangrijke mensen in

---

⁸ Zo staat in de Koran dat het niet toegestaan is om naast de eigen partner lichamelijk contact te hebben met andere mannen (Bloemendaal et al. 2008).

zijn sociale omgeving van hem verwachten te doen, bijvoorbeeld de verwachting dat Turkse en Marokkaanse meisjes kiezen voor een verzorgende (IG) opleiding of de verwachting dat ze juist kiezen voor een andere opleiding, dan een verzorgende (IG) opleiding, op MBO-3 niveau.

De descriptieve sociale norm beschrijft de perceptie van wat belangrijke mensen daadwerkelijk doen in zijn/haar sociale omgeving, dus in dit geval of de klasgenoten van Turkse en Marokkaanse meisjes ook kiezen voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG).

De sociale norm ontstaat door de overtuiging van normatieve verwachtingen van anderen, die een individu ervaart; de normatieve overtuigingen (Ajzen, 1991). De injunctieve sociale norm bij Turkse en Marokkaanse meisjes kan ontstaan door de normatieve verwachting van hun familie en hun klasgenoten. De descriptieve sociale norm bij Turkse en Marokkaanse meisjes kan ontstaan door de normatieve verwachting van hun klasgenoten. Bij deze normatieve verwachting wordt gekeken naar de mate van identificatie met hun klasgenoten, bijvoorbeeld wat de klasgenoten van Turkse en Marokkaanse meisjes belangrijk vinden, vinden zij ook belangrijk. Hierbij is de veronderstelling dat Turkse en Marokkaanse meisjes bij een sterke mate van identificatie, een sterkere normatieve verwachting ervaren en zich eerder zullen aanpassen aan deze descriptieve sociale norm.

§2.1.3 Waargenomen gedragscontrole

De waargenomen gedragscontrole heeft betrekking op de inschatting van de eigen effectiviteit om het gedrag uit te voeren (Ajzen, 1991). De waargenomen gedragscontrole ontstaat door de opvattingen die een individu heeft over de aanwezigheid of afwezigheid van factoren die de uitvoering van het gedrag makkelijk of moeilijk maken en de ervaren kracht van deze factoren; de controleovertuigingen (Ajzen, 1991). Deze controleovertuigingen kunnen worden opgesplitst in bekwaamheids- en beheersbaarheidfactoren. De bekwaamheidsfactoren hebben betrekking op de mate waarin een individu de perceptie heeft dat hij in staat is om het gedrag uit te voeren. Uit eerder onderzoek van Bloemendaal et al. (2008) blijkt dat er bij Turkse en Marokkaanse meisjes sprake zou kunnen zijn van een gebrek aan voorkennis en zelfvertrouwen, doordat de opleiding verzorgende (IG) dieper ingaat op het menselijk lichaam en er meer wiskunde aan bod komt in de opleiding. Ook kan een slechte mate van Nederlandse taalbeheersing van invloed zijn op de waargenomen gedragscontrole (Bloemendaal et al., 2008).

De beheersbaarheidfactoren hebben betrekking op de mate waarin een individu de perceptie heeft om het gedrag te controleren. De belangrijkste beheersbaarheidfactoren zijn tijd en geld. Verder kan, wanneer de mogelijkheid zich voordoet en een individu de bronnen, kennis en middelen heeft om het gedrag uit te voeren, reële gedragscontrole over het gedrag optreden. Dit zal direct tot de uitvoering van het gedrag leiden. De reële gedragscontrole kan niet getoetst worden, maar staat wel in het model weergegeven.

§2.2 Vraagstelling empirisch onderzoek

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *Wat belemmert Turkse en Marokkaanse meisjes op de helpende, zorg en welzijn opleiding om niet door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding?* Om deze vraag te beantwoorden zijn de volgende drie deelvragen opgesteld:

1. *Zijn er verschillen in de constructen (attitude, sociale norm, waargenomen gedragscontrole en intentie) en achterliggende overtuigingen tussen Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om vanuit de helpende, zorg en welzijn opleiding door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding?*
2. *Zijn er verschillen in de constructen (attitude, sociale norm, waargenomen gedragscontrole en intentie) en achterliggende overtuigingen tussen Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen en Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om vanuit de helpende, zorg en welzijn opleiding door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding?*
3. *Welk construct (attitude, sociale norm en waargenomen gedragscontrole) van de theorie van beredeneerd gedrag heeft het meeste invloed op de intentie om wel of niet door te stromen vanuit de helpende, zorg en welzijn opleiding naar een verzorgende (IG) opleiding bij Turkse en Marokkaanse meisjes?*

3. Onderzoeksopzet

Hoe op empirische wijze het onderzoek vorm heeft gekregen zal toegelicht worden in dit hoofdstuk. Allereerst wordt er ingegaan op het type onderzoek en het hierbij horende onderzoeksmateriaal. Verder wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de manier van dataverzameling en hoe deze data geanalyseerd is. Aansluitend zal de wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie van het onderzoek belicht worden en de ASW-verantwoording.

§3.1 Type onderzoek

Voor de uitvoering van het empirische onderzoek is er gekozen voor kwantitatief onderzoek.

Kwantitatief onderzoek heeft als doel *“de werkelijkheid verklaarbaar en voorspelbaar te maken door het zoeken en meten van wetmatigheden”* (Plooi, 2008: p. 49). Waarbij er op zoek wordt gegaan naar kenmerken waarin groepen van elkaar verschillen en wordt er gekeken naar verbanden tussen deze kenmerken en/of verschijnselen (Boeije, 't Hart & Hox, 2009). Dit type onderzoek sluit goed aan om de hoofdvraag en de aansluitende deelvragen te beantwoorden.

Bij kwantitatief onderzoek wordt over het algemeen gebruik gemaakt van voor gestructureerde methoden van dataverzameling en worden de vragen in een vragenlijst van te voren vastgesteld (Boeije et al., 2009: p. 53). Ook de gebruikte vragenlijst voor dit onderzoek is van te voren opgesteld op basis van de handleiding van de theorie van beredeneerd gedrag van Fishbein en Ajzen (2010), zie bijlage V voor de volledige vragenlijst.

§3.2 Onderzoeksmateriaal

Er zijn korte, begrijpelijke vragenlijsten afgenomen bij studenten die een HZW opleiding volgen. Deze vragenlijst is van te voren getest bij twee MBO studenten op begrijpelijkheid en duidelijkheid. Ook is de vragenlijst doorgenomen met een MBO-2 docent op volledigheid van de te toetsen variabelen.

De vragenlijst bestaat uit een aantal achtergrondvragen en vragen over de verschillende constructen en achterliggende overtuigingen. De achtergrondvragen gaan over geslacht, leeftijd, studiejaar, vooropleiding en etnische afkomst (hierbij zijn er vijf opties, waarvan er vier zijn voor de grootste stromingen binnen de opleiding en één voor andere etniciteit dan deze vier). Ook wordt er nog gevraagd of ze wel, niet of misschien van plan zijn om door te stromen naar een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG). Deze achtergrondvragen zijn er niet alleen om de verschillende groepen te kunnen onderscheiden, maar ook om meer te weten te komen over de achtergronden van de onderzoekspopulaties. De onderzoekspopulatie is meisjes onder 25 jaar van Turkse en Marokkaanse komaf die niet van plan zijn om door te stromen. De referentiegroepen zijn Nederlandse en Turkse en Marokkaanse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen.

Daarna volgen er 27 stellingen die beantwoord dienen te worden op een 7-punts Likert schaal. Deze stellingen toetsen de verschillende constructen en de achterliggende overtuigingen. Ter controle of de vragenlijsten serieus ingevuld zijn, is als laatste vraag de intentie vraag gesteld.

§3.3 Onderzoeksmethode

Voor het vergaren van data zijn elf MBO- scholen in Nederland benaderd via telefoon en e-mail, zie bijlage VI voor de wervingsmail. Bij het benaderen van de MBO-scholen is gebruik gemaakt van de informele contacten die Forum heeft en persoonlijke contacten. Daarbij zijn andere MBO-scholen benaderd via de websites van de scholen. Uiteindelijk waren er vijf MBO-scholen via de informele contacten van Forum enthousiast om mee te werken aan het onderzoek. Deze vijf MBO-scholen bevinden zich in vier verschillende steden in Nederland, te weten Den Haag, Rotterdam, Utrecht en Zeist. In Utrecht deden er twee MBO-scholen mee.

Afspraken zijn gemaakt met docenten en vragenlijsten zijn klassikaal afgenomen bij HZW studenten. In totaal is de vragenlijst door studenten uit vijftien klassen ingevuld met een totaal aantal van 258 respondenten. Hiervan zijn 27 vragenlijsten maar gedeeltelijk ingevuld, waarin belangrijke achtergrondinformatie, zoals geslacht, leeftijd en etnische afkomst ontbrak. Deze vragenlijsten zijn dan ook niet opgenomen in de analyse. Het totaal aantal complete vragenlijsten is 231.

§3.4 Data-analyse

De achtergrondvragen worden beschrijvend geanalyseerd. Daarna zal voor de beantwoording van deelvraag één, aan de hand van SPSS 19.0, een onafhankelijke T-toets uitgevoerd worden. Deze toets heeft een 95% betrouwbaarheidsinterval met een significantie niveau van $\alpha=0,05$ en vergelijkt de groepen Turkse en Marokkaanse meisjes die wel met die niet van plan zijn om door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding. Hierbij wordt gekeken naar verschillen in constructen en achterliggende overtuigingen tussen de twee groepen. Voor de beantwoording van deelvraag twee worden de groepen Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen met Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen met elkaar vergeleken en zal de voorgaande methode herhaald worden.

Om antwoord te krijgen op deelvraag drie zal een regressie-analyse gedaan worden bij de gehele groep Turkse en Marokkaanse meisjes (degene die wel, niet en misschien van plan zijn om door te stromen) aan de hand van SPSS 19.0. Deze analyse test het effect van de constructen attitude, sociale norm en waargenomen gedragscontrole op het construct intentie. Een regressie-analyse kijkt namelijk naar de relatie van twee variabelen, de afhankelijk en onafhankelijke variabele. Binnen de regressie-analyse zal gekeken worden naar de correlatie R (meet de richting en de sterkte van een lineair verband tussen twee variabelen), de verklaarde variantie R^2 (de maat hoe succesvol de regressie is in het verklaren van de te verklaren afhankelijke variabele) en het gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt $Beta$ (het zuivere effect van de onafhankelijke variabele op de afhankelijke

variabele) (Moore & McCabe, 2006). De toetsen hebben ook een 95% betrouwbaarheidsinterval met een significantie niveau van $\alpha=0,05$. Verder zal om verschillende vragen binnen één construct samen te voegen in één antwoordschaal Cronbach's alpha gebruikt worden. Bij een score hoger dan 0,70 mogen de vragen samengevoegd worden.

§3.5 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek heeft zowel een wetenschappelijke als maatschappelijke relevantie. Er is nog maar weinig bestaand onderzoek dat kijkt naar de belemmeringen van Turkse en Marokkaanse meisjes op een HZW (MBO-2) opleiding om door te stromen naar een verzorgende (IG) (MBO-3) opleiding. Wel heeft in 2008 de Raad voor Werk en Inkomen onderzoek laten doen naar de motieven en drijfveren van Turkse en Marokkaanse meisjes en vrouwen in Nederland om al dan niet voor de zorg te kiezen én op factoren die bepalen of ze er blijven werken en doorstromen naar een hoger niveau (Bloemendaal et al., 2008). Dit kwantitatieve onderzoek is een aanvulling op het huidig kwalitatieve onderzoek van Bloemendaal et al. (2008). Ook is nog niet eerder wetenschappelijk onderzoek gedaan aan de hand van de theorie van Ajzen (1991).

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek is al kort belicht in de inleiding tot het probleem, namelijk dat er een groei is voorspeld in het aantal hulpbehoevende ouderen (van zowel westerse en niet-westerse komaf) en de daaraan gerelateerde groei van de VVT sector. Op dit moment maken Turkse en Marokkaanse ouderen minder vaak gebruik van zorgvoorzieningen voor ouderen en zijn nog maar weinig Turkse en Marokkaanse vrouwen werkzaam in de VVT sector. Het aannemen van Turkse en Marokkaanse vrouwen kan bevorderlijk zijn voor het vergroten van de juiste expertise voor deze ouderen bij zorginstellingen en de bekendheid van deze zorgvoorzieningen kan onder deze groep ouderen hierdoor vergroot worden. Eveneens ligt er in de zorgsector, met name in de VVT sector, een onbenut arbeidspotentieel.

Ook geldt er op dit moment een hoge werkloosheid onder jongeren van niet-westerse komaf. Zo blijkt uit cijfers van het CBS dat het werkloosheidspercentage van niet-westerse allochtone jongeren met de leeftijd 15-25 in 2008 nog lag op 16.5 procent, terwijl dit percentage in 2011 is gestegen naar 23.4 procent (CBS², 2013). Bij autochtone jongeren ligt dit percentage in 2011 op 7.7 procent.

Daarnaast blijkt dat de arbeidsparticipatie van niet-westerse meisjes in Nederland minder is dan die van autochtone meisjes. Zo is in 2011 8.4 procent van de autochtone meisjes (met leeftijd 15-25 jaar) werkloos, terwijl dit percentage bij niet-westerse meisjes ligt op 22.2 procent (CBS², 2013).

Onderscheid naar afkomst wordt niet gemaakt. Het aantrekkelijker maken van de zorgsector voor Turkse en Marokkaanse jongeren kan zorgen voor een verlaging van de werkloosheid onder deze groep.

§3.6 ASW-verantwoording

Dit onderzoek gaat op zoek te gaan naar de belemmeringen van Turkse en Marokkaanse meisjes op een HZW opleiding om niet door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding. Het onderzoek heeft hierdoor een probleemgerichte insteek, maar is ook beleidsgericht. De resultaten en aanbevelingen zijn ook relevant voor beleid op verschillende niveaus. Zo kunnen de aanbevelingen niet alleen relevant zijn voor beleid op lokaal niveau voor MBO-scholen (door het eventuele aanpakken van praktische belemmeringen, zoals een laag zelfvertrouwen, gebrek aan voorkennis of Nederlandse taalbeheersing), maar ook op nationaal niveau voor de landelijke politiek (door nationale bewustwordingscampagnes over werken in de zorg of de zorgsector anders in te richten).

Bij de keuze voor de theorie van beredeneerd gedrag van Ajzen (1991) is gekozen voor zowel een sociologische insteek (waarbij gekeken wordt naar mensen in relatie tot hun sociale omgeving) als voor een psychologische insteek (waarbij attitude en attitudevorming een belangrijk deel uitmaken). Zodoende sluit dit onderzoek goed aan bij de interdisciplinaire uitgangspunten van de opleiding 'Algemene Sociale Wetenschappen' (ASW).

4. Resultaten

De resultaten van het empirisch onderzoek zullen systematisch worden gepresenteerd. Allereerst zullen de achtergrondkenmerken van de totale groep HZW studenten en de Nederlandse, Turkse en Marokkaanse meisjes beschrijvend gepresenteerd worden. Vervolgens komen de resultaten van de T-toetsen aan bod, waarin Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding worden vergeleken met Nederlandse en Turkse en Marokkaanse meisjes die dat wel van plan zijn. Als laatste worden de resultaten van de regressie-analyse gepresenteerd waarin ingegaan wordt op de vraag welk construct van de theorie van beredeneerd gedrag van Ajzen (1991) het meest van invloed is op de intentie om door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding.

§4.1 Achtergrondkenmerken

§4.1.1 Totale groep

De totale groep HZW studenten bestond in totaal uit 231 respondenten en had een gemiddelde leeftijd van 24.5 jaar. Van deze 231 respondenten zijn er 212 vrouw. De grootste stroming bij de vrouwelijke studenten is van Turkse en Marokkaanse komaf. De mannen zijn veelal van Nederlandse of van overig niet-westerse komaf. Van de totale groep HZW studenten zit het grootste gedeelte in leerjaar 1 van de opleiding en de grootste stromingen van eerder genoten opleidingen is vanuit het VMBO basisberoepsgerichte leerweg en een iets minder grote stroming is afkomstig vanuit het MBO-1 niveau. De totale groep is over het algemeen verdeeld of ze van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG). Er is een lichte neiging naar niet doorstromen, zie bijlage VII voor de concrete aantallen en uiteindelijke percentages van de totale groep.

§4.1.2 Nederlandse, Turkse en Marokkaanse meisjes

Van de totale groep HZW studenten zijn er 75 Turkse en Marokkaanse meisjes en 66 Nederlandse meisjes onder de 25 jaar. Bij beide groepen is de gemiddelde leeftijd 19 jaar. Opvallend is dat de groep Turkse en Marokkaanse meisjes niet gelijk verdeeld is, maar dat het overgrote deel van meisjes van Marokkaanse komaf is. De meeste Nederlandse, Turkse en Marokkaanse meisjes zitten in hun leerjaar 1 van de opleiding en de grootste stromingen van eerder genoten opleidingen zijn bij beide groepen vanuit VMBO basisberoepsgericht leerweg en het MBO-1 niveau. Bij Turkse en Marokkaanse meisjes is er ook nog een grote toestroom vanuit een andere opleiding op MBO-2 niveau. Daarnaast zijn de meeste meisjes van de onderzoekpopulaties niet van plan om een opleiding tot verzorgende (IG) te gaan volgen. Turkse en Marokkaanse meisjes zijn vaker niet van plan zijn om door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding dan Nederlandse meisjes. Nederlandse meisjes weten daarentegen vaker nog niet of ze een opleiding als verzorgende (IG) willen gaan volgen, zie

bijlage VIII voor de concrete aantallen en uiteindelijke percentages van de Nederlandse, Turkse en Marokkaanse meisjes.

§4.2 T-toetsen

De resultaten van de T-toetsen zullen per construct met achterliggende gedragsovertuigingen gepresenteerd worden. In de tabellen staan de gemiddeldes scores (mean) op de stellingen en de bijbehorende standaardafwijking (SD). Onder N staat het aantal respondenten, die de stelling heeft beantwoord.

§ 4.2.1 Vergelijking Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om door te stromen

Attitude

Het construct attitude is getoetst aan de hand van twee stellingen. Uit Tabel 1 blijkt dat er een significant verschil is tussen de twee groepen. Zo zijn Turkse en Marokkaanse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen het sterker eens dat werken als verzorgende (IG) hen leuk lijkt en dat werken als verzorgende (IG) hen een goed gevoel geeft.

Tabel 1.

Verskil attitude Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens)

Attitude	Wel			Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Werken als verzorgende (IG) lijkt me leuk	5.70	1.42	20	2.90	1.48	39	7.09	0.00
Werken als verzorgende (IG) geeft mij een goed gevoel	6.00	1.41	20	2.69	1.40	39	8.57	0.00

Gedragsovertuigingen

De attitude wordt gevormd door gedragsovertuigingen. De gedragsovertuigingen zijn getoetst aan de hand van tien stellingen. Uit Tabel 2 blijkt dat er een significant verschil is tussen de twee groepen.

Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen, vinden de werkinhoudelijke en arbeidsvoorwaardelijke aspecten vervelender en een groter probleem. Zij geven aan een groter probleem te hebben met onregelmatige diensten draaien en de kledingvoorschriften. Ook vinden zij het dragen van een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen als verzorgende (IG) en het uitvoeren van verpleegtechnische handelingen vervelender dan Turkse en Marokkaanse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen. Bij de kennis en culturele aspecten blijkt dat er alleen een significant verschil is in de stelling over mannen wassen. Zo voelen Turkse en Marokkaanse meisjes die niet willen doorstromen zich minder op hun gemak als zij een man zullen moeten wassen. Er zijn geen significante verschillen gevonden bij de statusaspecten.

Tabel 2.

Verschil gedragsovertuiging Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal

Gedragsovertuigingen	Wel			Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Onregelmatige diensten draaien (werken in het weekend, 's avonds) als verzorgende (IG) vind ik ^a	5.25	1.83	20	3.31	1.96	39	3.68	0.00
Het dragen van een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen als verzorgende (IG) vind ik ^b	5.55	1.43	20	3.33	1.48	39	5.52	0.00
Het uitvoeren van handelingen, zoals katheteriseren en het verzorgen van wonden vind ik ^b	4.80	1.61	20	2.90	1.59	39	4.34	0.00
De kledingvoorschriften voor een baan in de zorg, zoals het dragen van driekwart mouwen of een hoofddoek in een knot, vind ik ^a	6.11	1.10	19	4.05	2.34	39	4.55	0.00
Als ik een man zal moeten wassen voel ik mij ^c	3.80	2.35	20	1.97	1.35	39	3.21	0.00
Ik vind dat familie een grotere rol moet spelen in de zorg voor zwakke en zieke familieleden ^d	5.55	1.67	20	5.03	2.00	39	1.00	0.32
Ik weet hoe zorg in Nederland geregeld is ^d	5.05	1.36	20	5.53	1.37	39	1.39	0.17
Werken als verzorgende (IG) wordt laag gewaardeerd ^d	4.35	1.53	20	3.87	1.77	38	1.03	0.31
Met een baan als verzorgende (IG) moet ik hard werken ^d	5.50	1.19	20	4.79	1.74	38	1.63	0.11
Werken als verzorgende (IG) is saai ^d	3.25	1.92	20	3.64	1.76	39	-0.79	0.44

^a1= een groot probleem en 7= helemaal geen probleem; ^b1= zeer vervelend en 7=helemaal niet vervelend; ^c1= ongemakkelijk en 7= op mijn gemak; ^d1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens

Injunctieve sociale norm

Het construct sociale norm bestaat uit de injunctieve sociale norm en de descriptieve sociale norm. Uit Tabel 3 blijkt dat de er een significant verschil is tussen de twee groepen. Turkse en Marokkaanse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, denken sterker dat mensen die belangrijk voor hun zijn het van hen verwachten dat zij kiezen voor een opleiding tot verzorgende (IG). Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn door te stromen, denken weer sterker dat mensen die belangrijk voor hen zijn het van hun verwachten dat zij kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau.

Tabel 3.

Verskil inductieve sociale norm Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal niet en 7= helemaal niet)

Inductieve sociale norm	Wel			Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Mensen die belangrijk voor mij zijn verwachten dat ik kies voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)	4.60	2.19	20	2.53	1.69	38	4.01	0.00
Mensen die belangrijk voor mij zijn verwachten dat ik kies voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau	3.00	2.27	20	4.85	2.03	39	-3.17	0.00

Descriptieve sociale norm

De sociale norm bestaat ook uit de descriptieve sociale norm. Uit Tabel 4 blijkt dat er een significant verschil is tussen de twee groepen. Turkse en Marokkaanse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, zijn het sterker eens met de stelling dat veel van hun klasgenoten kiezen voor MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG).

Tabel 4.

Verskil descriptieve sociale norm Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens)

Descriptieve sociale norm	Wel			Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Ik denk dat veel van mijn klasgenoten kiezen voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)	4.70	1.42	20	3.31	1.32	39	3.74	0.00

Normatieve overtuigingen

De sociale norm wordt gevormd door normatieve overtuigingen, die getoetst zijn aan de hand van vijf stellingen. Uit Tabel 5 blijkt dat er een significant verschil is tussen de twee groepen. Turkse en Marokkaanse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, denken sterker dat hun familie en klasgenoten verwachten dat ze kiezen voor een opleiding tot verzorgende (IG). Geen significant verschil is gevonden in de normatieve overtuiging die van invloed is op de descriptieve sociale norm.

Tabel 5.

Verskil normatieve overtuigingen Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens)

Normatieve overtuigingen	Wel			Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Mijn familie verwacht dat ik kies voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)	3.90	2.22	20	2.21	1.51	39	3.07	0.00
Mijn familie verwacht dat ik kies voor een andere opleiding dan verzorgende (IG) op MBO-3 niveau	3.35	2.18	20	3.90	2.40	39	-0.85	0.40
Mijn klasgenoten verwachten dat ik kies voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)	4.35	2.27	20	1.95	1.50	39	4.26	0.00
Mijn klasgenoten verwachten dat ik kies voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau	3.00	2.22	20	4.10	2.20	39	-1.81	0.08
Wat mijn klasgenoten belangrijk vinden, vind ik ook belangrijk	3.40	1.79	20	2.79	2.10	38	1.17	0.28

Waargenomen gedragscontrole

Het construct waargenomen gedragscontrole is getoetst aan de hand van zes stellingen, die betrekking hebben op de controleovertuigingen. Uit Tabel 6 blijkt dat er bij de bekwaamheidsfactoren een significant verschil is tussen de twee groepen. Turkse en Marokkaanse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, zijn het sterker eens dat zij voldoende voorkennis en voldoende zelfvertrouwen hebben om een opleiding tot verzorgende (IG) te volgen. Bij de beheersbaarheidfactoren zijn geen significante verschillen gevonden tussen de twee groepen.

Tabel 6.

Verskil controleovertuigingen Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens)

Controleovertuigingen	Wel			Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Ik heb voldoende voorkennis om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	5.15	1.95	20	3.77	1.18	39	2.70	0.00
Ik ben slim genoeg om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	4.80	2.17	20	4.45	1.81	38	0.66	0.51
Ik heb voldoende zelfvertrouwen om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	5.45	1.67	20	4.23	1.78	39	2.54	0.01
Mijn Nederlands is goed genoeg om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	5.25	1.92	20	5.62	1.70	37	-0.75	0.46
Ik heb genoeg geld om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	4.37	1.50	19	4.21	2.07	39	0.31	0.76
Ik heb genoeg tijd om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	4.95	1.70	20	4.13	1.88	39	1.64	0.11

1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens

Intentie

Het construct intentie is getoetst aan de hand van één stelling. Uit Tabel 7 blijkt dat er een significant verschil is tussen de twee groepen. Turkse en Marokkaanse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, zijn het sterker eens met de stelling dat ze over vijf jaar werken als verzorgende(IG).

Tabel 7.

Verskil intentie Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens)

Intentie	Wel			Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Ik denk dat ik over vijf jaar werk als verzorgende (IG)	5.60	1.57	20	1.97	1.58	39	8.61	0.00

§ 4.2.2 Vergelijking Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen met Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen

Attitude

Uit Tabel 8 blijkt dat er een significant verschil is tussen de twee groepen. Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, zijn het sterker eens dat werken als verzorgende (IG) hen leuk lijkt en dat werken als verzorgende (IG) hen een goed gevoel geeft.

Tabel 8.

Verskil attitude Nederlandse (NL) meisjes die wel van plan zijn om door te stromen en Turkse en Marokkaanse (T+M) meisjes die niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens)

Attitude	NL Wel			T + M Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Werken als verzorgende (IG) lijkt me leuk	5.13	1.67	16	2.90	1.48	39	0.41	0.00
Werken als verzorgende (IG) geeft mij een goed gevoel	5.13	1.67	16	2.69	1.40	39	0.20	0.00

Gedragsovertuigingen

Uit Tabel 9 blijkt dat er een significant verschil is tussen de twee groepen. Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen, vinden de werkinhoudelijke en arbeidsvoorwaardelijke aspecten vervelender en een groter probleem. Zij geven aan een groter probleem te hebben met de kledingvoorschriften en vinden het dragen van een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen en het uitvoeren van verpleegtechnische handelingen als verzorgende (IG) vervelender dan Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen. Bij de kennis en culturele aspecten blijken er ook verschillen te zijn. Zo voelen Turkse en Marokkaanse meisjes die niet willen doorstromen zich minder op hun gemak als zij een man moeten wassen. Nederlandse meisjes vinden dat familie een grotere rol moet spelen in de zorg voor zwakke en zieke familie. Bij de statusaspecten van werken in de zorg vinden de Nederlandse meisjes sterker dat je als verzorgende (IG) hard moet werken. Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen, zijn het sterker eens dat werken als verzorgende (IG) saai is.

Tabel 9.

Verskil gedragsovertuigingen Nederlandse (NL) meisjes die wel van plan zijn om door te stromen en Turkse en Marokkaanse (T+M) meisjes die niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal

Gedragsovertuigingen	NL Wel			T + M Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Onregelmatige diensten draaien (werken in het weekend, 's avonds) als verzorgende (IG) vind ik ^a	4.44	2.10	16	3.31	1.96	39	0.32	0.06
Het dragen van een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen als verzorgende (IG) vind ik ^b	5.44	1.26	16	3.33	1.48	39	0.44	0.00
Het uitvoeren van handelingen, zoals katheteriseren en het verzorgen van wonden vind ik ^b	5.31	1.67	16	2.90	1.59	39	0.18	0.00
De kledingvoorschriften voor een baan in de zorg, zoals het dragen van driekwart mouwen of een hoofddoek in een knot, vind ik ^a	6.00	1.28	12	4.05	2.34	39	10.05	0.00
Als ik een man zal moeten wassen voel ik mij ^c	4.94	1.61	16	1.97	1.35	39	0.97	0.00
Ik vind dat familie een grotere rol moet spelen in de zorg voor zwakke en zieke familieleden ^d	5.88	1.09	16	5.03	2.00	39	7.08	0.05
Ik weet hoe zorg in Nederland geregeld is ^d	4.94	0.93	16	5.53	1.37	39	5.94	0.21
Werken als verzorgende (IG) wordt laag gewaardeerd ^d	4.50	1.55	16	3.87	1.77	38	0.05	0.22
Met een baan als verzorgende (IG) moet ik hard werken ^d	5.73	0.96	15	4.79	1.74	38	7.47	0.01
Werken als verzorgende (IG) is saai ^d	1.75	0.86	16	3.64	1.76	39	6.40	0.00

^a1= een groot probleem en 7= helemaal geen probleem; ^b1= zeer vervelend en 7=helemaal niet vervelend; ^c1= ongemakkelijk en 7= op mijn gemak; ^d1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens

Injunctieve sociale norm

Uit Tabel 10 blijkt dat de er een significant verschil is tussen de twee groepen. Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, denken sterker dat mensen die belangrijk voor hun zijn het van hen verwachten dat zij kiezen voor een opleiding tot verzorgende (IG). Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen, denken weer sterker dat mensen die belangrijk voor hun zijn het van hen verwachten dat zij kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau.

Tabel 10.

Verskil inductieve sociale norm Nederlandse (NL) meisjes die wel van plan zijn om door te stromen en Turkse en Marokkaanse (T+M) meisjes die niet van plan zijn om door te stromen naar opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal niet en 7= helemaal wel)

Inductieve sociale norm	NL Wel			T + M niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Mensen die belangrijk voor mij zijn verwachten dat ik kies voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)	4.50	2.19	16	2.53	1.69	38	1.21	0.00
Mensen die belangrijk voor mij zijn verwachten dat ik kies voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau	2.06	1.44	16	4.85	2.03	39	7.35	0.00

Descriptieve sociale norm

Uit Tabel 11 blijkt dat er geen significant verschil is tussen de twee groepen.

Tabel 11.

Verskil descriptieve sociale norm Nederlandse (NL) meisjes die wel van plan zijn om door te stromen en Turkse en Marokkaanse (T+M) meisjes die niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens)

Descriptieve sociale norm	NL Wel			T + M Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Ik denk dat veel van mijn klasgenoten kiezen voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)	3.73	1.79	15	3.31	1.32	39	1.65	0.34

Normatieve overtuigingen

Uit Tabel 12 blijkt dat er een significant verschil is tussen de twee groepen. Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, denken sterker dat hun familie en klasgenoten verwachten dat ze kiezen voor een opleiding tot verzorgende (IG). Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen, denken sterker dat dat hun familie en klasgenoten verwachten dat ze kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau. Geen significant verschil is gevonden in de normatieve overtuiging die van invloed is op de descriptieve sociale norm.

Tabel 12.

Verskil normatieve overtuigingen Nederlandse (NL) meisjes die wel van plan zijn om door te stromen en Turkse en Marokkaanse (T+M) meisjes die niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens)

Normatieve overtuigingen	NL Wel			T + M Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Mijn familie verwacht dat ik kies voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)	3.88	2.39	16	2.21	1.51	39	7.53	0.00
Mijn familie verwacht dat ik kies voor een andere opleiding dan verzorgende (IG) op MBO-3 niveau	2.19	1.60	16	3.90	2.40	39	5.88	0.00
Mijn klasgenoten verwachten dat ik kies voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)	3.13	2.09	16	1.95	1.50	39	2.94	0.02
Mijn klasgenoten verwachten dat ik kies voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau	2.39	1.26	16	4.10	2.20	39	6.20	0.00
Wat mijn klasgenoten belangrijk vinden, vind ik ook belangrijk	2.44	1.46	16	2.79	2.10	38	4.07	0.48

Waargenomen gedragscontrole

Uit Tabel 13 blijkt dat een significant verschil is tussen de twee groepen. Bij de bekwaamheidsfactoren geven Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen aan het sterker eens te zijn dat zij voldoende voorkennis en voldoende zelfvertrouwen hebben. Ook geven zij aan het sterker eens te zijn dat ze slim genoeg zijn voor een opleiding tot verzorgende (IG). Bij de beheersbaarheid factoren geven Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen aan dat zij het minder sterk eens te zijn dat zij voldoende tijd hebben om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen.

Tabel 13.

Verschil controleovertuigingen Nederlandse (NL) meisjes die wel van plan zijn om door te stromen en Turkse en Marokkaanse (t +m) meisjes die niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens)

Controleovertuigingen	NL Wel			T + M Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Ik heb voldoende voorkennis om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	5.63	1.89	16	3.77	1.81	39	0.02	0.00
Ik ben slim genoeg om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	5.81	1.27	16	4.45	1.81	38	1.82	0.00
Ik heb voldoende zelfvertrouwen om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	5.50	1.67	16	4.23	1.78	39	0.05	0.01
Mijn Nederlands is goed genoeg om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	6.06	1.39	16	5.62	1.70	37	3.27	0.36
Ik heb genoeg geld om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	4.88	1.83	16	4.21	2.07	39	0.03	0.27
Ik heb genoeg tijd om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen	6.00	1.16	16	4.13	1.88	39	4.88	0.00

Intentie

Uit Tabel 14 blijkt dat er een significant verschil is tussen de twee groepen. Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, zijn het sterker eens met de stelling dat ze over vijf jaar werken als verzorgende(IG).

Tabel 14.

Verschil intentie Nederlandse (NL) meisjes die wel van plan zijn om door te stromen en Turkse en Marokkaanse (T + M) meisjes die niet van plan zijn om door te stromen naar een opleiding tot verzorgende (IG), op een 7-punts Likert schaal (1= helemaal mee oneens en 7= helemaal mee eens)

Intentie	NL Wel			T + M Niet			T-toets	
	Mean	SD	N	Mean	SD	N	T	Sign.
Ik denk dat ik over vijf jaar werk als verzorgende (IG)	4.81	2.07	16	1.97	1.58	39	3.35	0.00

§4.3 Regressie-analyse

In de resultaten van de regressie-analyse zijn allereerst de Cronbach's alpha van de verschillende constructen gepresenteerd. Daarna zullen de relaties van de constructen en achterliggende gedagsovertuigingen aan bod komen. Als laatste is er onderzocht welk construct er uiteindelijk het meest van invloed is op deze intentie om wel of niet door stromen naar een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG).

Cronbach's alpha van de constructen

Uit Tabel 15 blijkt dat de twee vragen van het construct attitude samengevoegd mogen worden en dat de controleovertuigingen samen het construct waargenomen gedragscontrole mogen vormen. De twee inductieve sociale-normvragen mogen niet samen het construct inductieve sociale norm vormen en zullen daarom twee losse constructen vormen. De descriptieve sociale norm is getoetst aan de hand van één vraag en daarom is de Cronbach's alpha niet van toepassing.

Tabel 15.

De Cronbach's alpha van de verschillende constructen van de theorie van beredeneerd gedrag

Construct	Opgebouwd uit	Cronbach's alpha	Samenvoegen
Attitude	(1) Werken als verzorgende (IG) lijkt me leuk (2) Werken als verzorgende (IG) geeft mij een goed gevoel	0.96	✓
Inductieve sociale norm	(1) Mensen die belangrijk voor mij zijn verwachten dat ik kies voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) (2) (Mensen die belangrijk voor mij zijn verwachten dat ik kies voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau	0.18	X
Descriptieve sociale norm	(1) Ik denk dat veel van mijn klasgenoten kiezen voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)	X	X
Waargenomen gedragscontrole	Controleovertuigingen	0.81	✓

De relatie tussen gedagsovertuigingen en attitude

De twee gestelde attitudevragen mogen samen het construct attitude vormen. In onderstaande Tabel 16 staan de relaties tussen gedagsovertuigingen en de attitude. Er is een correlatie van 0.84 en omdat $R^2=0.65$, verklaart de rechtlijnige relatie tussen de gedagsovertuigingen en attitude ongeveer 65% van de verticale spreiding in de attitude. Het blijkt dat geen probleem hebben met het draaien van onregelmatige diensten, geen probleem hebben de kledingvoorschriften voor een baan in de zorg en het niet vervelend vinden om een grote verantwoordelijkheid te dragen voor zieke mensen positief van invloed zijn op de attitude en significant zijn. Het niet vervelend vinden om een

grote verantwoordelijkheid als verzorgende (IG) te dragen en geen problemen hebben met de kledingvoorschriften voor een baan in de zorg hebben het grootste gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt. Dit houdt in dat deze twee stellingen het meest van invloed zijn op de attitude.

Tabel 16.

De Relatie tussen gedragsovertuigingen en attitude

	Beta	R	R ²	F-toets	Sign.
Attitude		0.84	0.65	13.86	0.00
				T-toets	
Gedragsovertuigingen					
Onregelmatige diensten	0.17			1.67	0.00
Grote verantwoordelijkheid	0.32			3.19	0.00
De praktische handelingen	0.17			1.60	0.17
De kledingvoorschriften	0.28			3.32	0.00
Mannen wassen	0.17			1.80	0.07
Rol van de familie	0.08			0.91	0.37
Kennis zorg Nederland	0.02			0.19	0.75
Lage waardering zorg	0.04			0.52	0.60
Hard werken zorg	-0.16			-1.66	0.10
Werken zorg is saai	0.15			1.94	0.06

De relatie tussen normatieve overtuigingen en injunctieve sociale norm

De twee injunctieve sociale-normvragen mogen niet samen de injunctieve sociale norm vormen.

Hierdoor zullen de vragen worden opgesplitst worden in de injunctieve sociale norm (1); *Mensen die belangrijk voor mij zijn verwachten dat ik voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) en de injunctieve sociale norm (2); Mensen die belangrijk voor mij zijn verwachten dat ik kies voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG,) op MBO-3 niveau.*

In Tabel 17 staan de relaties tussen de normatieve overtuigingen van familie en klasgenoten en de injunctieve sociale norm (1) weergegeven. Er is een correlatie van 0.80 en omdat $R^2=0.63$, verklaart de rechtlijnige relatie tussen de normatieve overtuigingen en de injunctieve sociale norm (1) ongeveer 63% van de verticale spreiding in deze injunctieve sociale norm (1). Het blijkt dat de ervaren normatieve verwachting van de familie het meest van invloed is op deze injunctieve sociale norm (1) en significant is.

Tabel 17.

De relatie tussen normatieve overtuigingen en de inductieve sociale norm (1)

	Beta	R	R ²	F-toets	Sign.
Inductieve sociale norm (1)		0.80	0.63	62.60	0.00
				T-toets	
Normatieve overtuigingen					
Familie	0.67			6.40	0.00
Klasgenoten	0.17			1.57	0.12

In Tabel 18 staan de relaties tussen normatieve overtuigingen van familie en klasgenoten en de inductieve sociale norm (2) weergegeven. Bij de inductieve sociale norm (2) is er een correlatie van 0.75 en omdat $R^2=0.55$, verklaart de rechtlijnige relatie tussen de normatieve overtuigingen en de inductieve sociale norm (2) ongeveer 55% van de verticale spreiding in deze inductieve sociale norm (2). Het blijkt dat de ervaren normatieve verwachting van de familie het meest van invloed is op deze inductieve sociale norm (2) en significant is. Ook is de ervaren normatieve verwachting van de klasgenoten van invloed op deze inductieve sociale norm, maar dit effect is drie keer kleiner.

Tabel 18.

De relatie tussen normatieve overtuigingen en de inductieve sociale norm (2)

	Beta	R	R ²	F-toets	Sign.
Inductieve sociale norm (2)		0.75	0.55	45.61	0.00
				T-toets	
Normatieve overtuigingen					
Familie	0.61			6.56	0.00
klasgenoten	0.21			2.24	0.02

De relatie tussen normatieve overtuigingen en descriptieve sociale norm

In Tabel 19 staan de relaties tussen normatieve overtuigingen en de descriptieve sociale norm. Er is een correlatie van 0.38 (hetzelfde als het gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt doordat er maar één afhankelijke variabele is) en omdat $R^2=0,13$, verklaart de rechtlijnige relatie tussen de normatieve vertuiging en de descriptieve sociale norm ongeveer 13% van de verticale spreiding in de descriptieve sociale norm.

Tabel 19.

De relatie tussen normatieve overtuiging en de descriptieve sociale norm

	Beta	R	R ²	F-toets	Sign.
Descriptieve sociale norm		0.38	0.13	12.18	0.00
				T-toets	
Normatieve overtuigingen					
Identificatie klasgenoten	0.38			3.49	0.00

De waargenomen gedragscontrole

De controleovertuigingen mogen samen het construct waargenomen gedragscontrole vormen.

Onbekend is welke controleovertuigingen het meest van invloed zijn op deze waargenomen gedragscontrole.

De relatie tussen de constructen en intentie.

In Tabel 20 staan de relaties weergegeven tussen de attitude, de twee injunctieve sociale normen, de descriptieve sociale norm en de waargenomen gedragscontrole op de intentie. Er is een correlatie van 0.75 en omdat $R^2=0.52$, verklaart de rechtlijnige relatie tussen de constructen en intentie ongeveer 52% van de verticale spreiding in de intentie. De injunctieve sociale norm (2) is het meest van invloed op de intentie en is negatief. Zo neemt de intentie af, wanneer Turkse en Marokkaanse sterker denken dat belangrijke mensen in hun omgeving verwachten ze dat kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau (de ervaren normatieve verwachting van de familie heeft het grootste effect op deze norm). De attitude ten aanzien van het gedrag en de descriptieve sociale norm zijn minder van invloed op de intentie. De injunctieve sociale norm (1) en de waargenomen gedragscontrole zijn niet significant.

Tabel 20.

De relatie tussen de constructen en intentie

	Beta	R	R^2	F-toets	Sign.
Intentie		0.75	0.52	16.21	0.00
				T-toets	
Drie determinanten					
Attitude	0.44			4.13	0.00
Injunctieve sociale norm (1)	0.09			0.85	0.40
Injunctieve sociale norm (2)	-0.52			-2.64	0.01
Descriptieve sociale norm	0.29			2.95	0.00
Waargenomen gedragscontrole	-0.08			-0.92	0.36

5. Conclusies en discussie

De conclusies zullen per deelvraag gepresenteerd worden en de bijbehorende hoofdvraag wordt beantwoord. Ook wordt het onderzoek bediscussieerd en worden er aanbevelingen gedaan.

§5.1 Conclusies

§5.1.1 Deelvragen

Het onderzoek had drie deelvragen. De eerste deelvraag luidde:

1. *Zijn er verschillen in de constructen (attitude, sociale norm, waargenomen gedragscontrole en intentie) en achterliggende overtuigingen tussen Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om vanuit de helpende, zorg en welzijn opleiding door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding?*

Verschil is gevonden in de attitude tussen Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet van plan zijn om door te stromen. Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen, zijn het minder sterk eens dat werken als verzorgende (IG) hen leuk lijkt en hen een goed gevoel geeft. Zij geven aan een groter probleem te hebben met het draaien van onregelmatige diensten en de kledingvoorschriften. Ook vinden zij het vervelender om een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen te dragen en verpleegtechnische handelingen uit te moeten voeren als verzorgende (IG). Daarnaast voelen zij zich minder op hun gemak als zij een man zullen moeten wassen.

Verschillen zijn gevonden tussen de groepen in de sociale norm. Bij de injunctieve sociale norm denken Turkse en Marokkaanse meisjes die willen doorstromen sterker dat mensen die belangrijk voor hen zijn het van hun verwachten dat zij kiezen voor een opleiding tot verzorgende (IG). Turkse en Marokkaanse meisjes die niet willen doorstromen, denken weer sterker dat mensen die belangrijk voor hen zijn het van hun verwachten dat zij kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau. Ook zijn er verschillen gevonden in de achterliggende normatieve overtuigingen. Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen, denken minder sterk dat hun familie en klasgenoten het van hen verwachten dat ze kiezen voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG). Bij de descriptieve sociale norm zijn Turkse en Marokkaanse meisjes die wel willen doorstromen het sterker eens dat veel van hun klasgenoten zullen kiezen voor een opleiding tot verzorgende (IG). Er zijn geen significante verschillen gevonden bij de mate van identificatie met de klasgenoten.

Bij de waargenomen gedragscontrole met achterliggende controleovertuigingen zijn er verschillen gevonden. Het minder sterk eens zijn dat zij voldoende zelfvertrouwen en voorkennis hebben voor

een verzorgende (IG) opleiding geven Turkse en Marokkaanse ook als redenen om niet door te willen stromen.

Als laatste is er een verschil gevonden in de intentie. Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen zijn het minder sterk eens dat ze over vijf jaar als verzorgende (IG) werken.

2. *Zijn er verschillen in de constructen (attitude, sociale norm, waargenomen gedragscontrole en intentie) en achterliggende overtuigingen tussen Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen en Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om vanuit de helpende, zorg en welzijn opleiding door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding?*

Verskil is er in de attitude tussen Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen en Nederlandse meisjes die dat wel van plan zijn. Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen, zijn het minder sterk eens dat werken als verzorgende (IG) hen leuk lijkt en hen een goed gevoel geeft. Zij geven aan een groter probleem te hebben met de kledingvoorschriften en vinden het vervelender om een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen te dragen en verpleegtechnische handelingen uit te moeten voeren als verzorgende (IG). Ook voelen zij zich minder op hun gemak als zij een man moeten wassen. Nederlandse meisjes die wel willen doorstromen vinden dat familie een grotere rol moet spelen in de zorg voor zwakke en zieke familieleden en vinden dat je als je als verzorgende (IG) hard moet werken. Turkse en Marokkaanse meisjes die niet willen doorstromen zijn het sterker eens dat werken als verzorgende (IG) saai is.

Verschillen zijn gevonden tussen de groepen in de sociale norm. Bij de injunctieve sociale norm denken Nederlandse meisjes die wel willen doorstromen sterker dat mensen die belangrijk voor hen zijn het van hun verwachten dat zij kiezen voor een opleiding tot verzorgende (IG). Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen denken weer sterker dat mensen die belangrijk voor hen zijn het van hun verwachten dat zij kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau. Ook zijn er verschillen gevonden in de achterliggende normatieve overtuigingen. Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, denken sterker dat hun familie en klasgenoten verwachten dat ze kiezen voor een opleiding tot verzorgende (IG). Turkse en Marokkaanse meisjes die dat niet van plan zijn, denken weer sterker dat hun familie en klasgenoten verwachten dat ze kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau. Bij de descriptieve sociale norm en de achterliggende normatieve overtuiging zijn geen verschillen gevonden.

Bij de waargenomen gedragscontrole met achterliggende controleovertuigingen zijn er verschillen gevonden. Het minder sterk eens zijn dat zij voldoende zelfvertrouwen en voorkennis hebben voor

een verzorgende (IG) opleiding geven Turkse en Marokkaanse ook als redenen om niet door te willen stromen. Verder geven zij aan het minder sterk eens te zijn dat ze slim genoeg zijn en dat zij voldoende tijd hebben om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen.

Als laatste is er een verschil gevonden in de intentie. Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen zijn het minder sterk eens dat ze over vijf jaar als verzorgende (IG) werken.

3. *Welk construct (attitude, sociale norm en waargenomen gedragscontrole) van de theorie van beredeneerd gedrag heeft het meeste invloed op de intentie om wel of niet door te stromen vanuit de helpende, zorg en welzijn opleiding door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding bij Turkse en Marokkaanse meisjes?*

Het construct injuctieve sociale norm (2) is het meest van invloed op de intentie om wel of niet door te stromen en is negatief. Zo neemt de intentie af, wanneer Turkse en Marokkaanse sterker denken dat belangrijke mensen in hun omgeving verwachten ze dat kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau. De ervaren normatieve verwachting van de familie is het meest van invloed op deze sociale norm.

De attitude is iets minder van invloed op de intentie en is positief. De intentie zal toenemen wanneer Turkse en Marokkaanse meisjes sterker een positieve attitude hebben ten opzichte van werken als verzorgende (IG). Achterliggende gedragsovertuigingen die van invloed zijn op de attitude zijn geen probleem hebben om onregelmatige diensten te draaien en geen probleem hebben met de kledingvoorschriften voor een baan in de zorg. Ook het niet vervelend vinden om een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen te dragen, zorgen voor een positievere attitude.

Als laatste is er nog kleinere invloed gevonden van de descriptieve sociale norm op de intentie. Zo zal de intentie toenemen wanneer Turkse en Marokkaanse meisjes denken dat veel van hun klasgenoten kiezen voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG). Ook is er een positief verband gevonden tussen de achterliggende normatieve overtuigingen. Zo zullen Turkse en Marokkaanse meisjes die zich sterker identificeren met hun klasgenoten, sterker verwachten dat veel van hun klasgenoten zullen doorstromen naar een opleiding tot verzorgende (IG).

§5.1.2 Hoofdvraag

De drie deelvragen leiden tot de beantwoording van de volgende hoofdvraag: *Wat belemmert Turkse en Marokkaanse meisjes op een helpende, zorg en welzijn opleiding om niet door te stromen naar een verzorgende (IG) opleiding?*

Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen hebben een minder positieve attitude dan Nederlandse en Turkse en Marokkaanse meisjes die dat wel van plan zijn. Zij

hebben een groter probleem met de kledingvoorschriften voor een baan in de zorg. In vergelijking met Turkse meisjes die wel willen doorstromen, hebben zij ook een groter probleem met het draaien van onregelmatige diensten. Daarnaast blijkt in vergelijking met beide referentiegroepen dat zij het dragen van een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen en het uitvoeren van verpleegtechnische handelingen als verzorgende (IG) vervelender vinden en dat zij zich minder op hun gemak zullen voelen als zij een man moeten wassen. Verder blijkt dat er een verschil is met de Nederlandse meisjes die wel willen doorstromen, zo zijn Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan het sterker eens dat werken als verzorgende (IG) saai is.

Turkse en Marokkaanse meisjes die niet willen doorstromen, denken minder sterk dat mensen die belangrijk voor hen zijn het van hun verwachten dat zij kiezen voor een opleiding tot verzorgende (IG). Zij denken daarentegen sterker dat mensen die voor hun belangrijk zijn, verwachten dat ze kiezen voor andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau. In vergelijking met de Nederlandse meisjes die wel van plan zijn om door te stromen, denken zij sterker dat familie en klasgenoten verwachten dat ze kiezen voor andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau.

Het minder sterk eens zijn dat zij voldoende zelfvertrouwen en voorkennis hebben voor een verzorgende (IG) opleiding geven Turkse en Marokkaanse ook als redenen om niet door te willen stromen. Uit de vergelijking met de Nederlandse groep blijkt dat zij het minder sterk eens zijn dat zij slim genoeg zijn en dat zij voldoende tijd hebben voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG). De inductieve sociale norm (2) is het meest van invloed op de intentie om door te stromen en is negatief. Zo neemt de intentie af, wanneer Turkse en Marokkaanse sterker denken dat belangrijke mensen in hun omgeving verwachten dat ze kiezen voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau. Vooral de familie is van invloed op deze norm. De attitude ten aanzien van het gedrag en de descriptieve sociale norm zijn ook van invloed op de intentie, maar minder sterk.

§5.2 Discussie

De discussie van dit onderzoek gaat eerst in op de methode van het onderzoek en daarna worden de resultaten naar het theoretisch kader van het onderzoek bediscussieerd.

§ 5.2.1 Methode

Er is in dit onderzoek gekozen voor de theorie van beredeneerd gedrag van Ajzen (1991) waarbij verondersteld is dat intentie een belangrijke voorspeller is voor uiteindelijk gedrag. Ook is er kritiek op deze theorie. Pinto en Floyd (2008) hebben als kritiek dat gesuggereerd wordt dat de drie determinanten een directe invloed uitoefenen op de intentie, maar dat de intentie geen directe invloed heeft op het gedrag. De intentie kan dus verklaard worden, maar leidt niet per definitie tot het gedrag. Een ander punt van kritiek van Pinto en Floyd (2008) op de theorie van beredeneerd gedrag is dat het effect van gewoonten niet mee wordt genomen. Als het gedrag met bijbehorende

gedragsovertuigingen een bepaalde gewoonte is, gaan attitudes een steeds kleinere rol spelen. Bij de keuze voor deze theorie was de veronderstelling dat er sprake is van een bewuste keuze en er niet gehandeld wordt op basis van gewoonte. Toch kun je je afvragen of bij de keuze voor wel of niet doorstromen niet al bestaande gewoonten van invloed zijn op deze keuze. Ook kun je je afvragen of bij een bewuste keuze niet toch emotionele aspecten een rol spelen. Deze emotionele aspecten worden niet meegenomen in de theorie van beredeneerd gedrag, maar zijn waarschijnlijk wel indirect ook van invloed op het uiteindelijke gedrag.

Op basis van de theorie van beredeneerd gedrag van Fishbein en Ajzen (2010) en eerder kwalitatief onderzoek van Bloemendaal et al. (2008) is de vragenlijst opgesteld. De vragenlijst is van te voren nog doorgenomen met MBO-2 studenten op begrijpelijkheid en duidelijkheid. Bij deze pre-test was er een sfeer ontstaan waardoor deze studenten zich wilde bewijzen. Ze zeiden bijvoorbeeld: *“ik ben echt niet dom hoor”*, hierdoor konden vragen en stellingen die minder goed begrepen werden niet worden ontdekt. Toch zijn bepaalde vragen naar aanleiding van de pre-test aangepast. De eenmaal aangepaste vragenlijst is niet nogmaals getoetst. Daarnaast is er bij deze aanpassing de specifieke vraag voor het construct de waargenomen gedragscontrole uit de vragenlijst gehaald door de kans op een foute interpretatie. Als gevolg hiervan kan niet gekeken worden welke achterliggende controleovertuigingen van invloed zijn op de waargenomen gedragscontrole.

Een sterk punt van het onderzoek is dat verschillende MBO-scholen in verschillende steden meegedaan hebben aan het onderzoek. Toch hebben alleen MBO-scholen in de randstad meegedaan aan het onderzoek dus of de gevonden resultaten ook generaliseerbaar zijn voor alle Turkse en Marokkaanse meisjes in Nederland is niet bekend. Een ander sterk punt van het onderzoek is dat studenten aangaven dat ze blij waren dat de vragenlijsten anoniem waren. Hierdoor is de kans op sociaal wenselijk antwoorden verkleind. Niet alleen door voornoemde reden is de verwachting dat de vragenlijsten serieus zijn ingevuld, maar ook doordat logische verschillen tussen de groepen zijn gevonden in de intentievraag aan het einde van de vragenlijst.

§5.2.2 Resultaten

De achtergrondkenmerken van de totale groep HZW studenten komen overeen met de veronderstelde theorie. Zo zijn het voornamelijk vrouwen (van Turkse en Marokkaanse afkomst) op de opleiding en is de grootste stroming HZW studenten afkomstig vanuit het VMBO, richting basisberoepsgerichte leerweg. Bij de achtergrondkenmerken van de Nederlandse en Turkse en Marokkaanse meisjes is een afwijking gevonden met de theorie. Turkse en Marokkaanse zouden oververtegenwoordigd zijn op de HZW opleiding, maar de onderzoekspopulatie van dit onderzoek bestond voornamelijk uit Marokkaanse meisjes. Het lage aantal Turkse meisjes heeft effect op de representativiteit van de onderzoekspopulatie.

Het feit dat veel van de Turkse en Marokkaanse meisjes aangaven dat ze afkomstig zijn vanuit het VMBO basisberoepsgerichte leerweg komt overeen met de theorie. Verder is er een hoge toestroom van Turkse en Marokkaanse meisjes vanuit een andere MBO-2 opleiding naar de HZW opleiding. Uit onderzoek van Derriks en Vergeer (2010) blijkt dat er in het algemeen een hoge schooluitval is van allochtone niet-westerse jongeren aan MBO-opleidingen. Zij zitten voornamelijk op MBO-2 opleidingen en wisselen vaak van opleiding op MBO-2 niveau. Onbekend is nog of HZW studenten, die aangaven vanuit een andere MBO-2 opleiding te komen gestopt zijn met hun vorige opleiding of dat ze die hebben afgerond.

Uit de theorie kwam naar voren dat veel Turkse en Marokkaanse meisjes op de HZW opleiding vaak niet doorstromen. Ook in dit onderzoek was dit het geval. Dit heeft geresulteerd in een kleine groepsgrootte van Turkse en Marokkaanse meisjes die wel doorstromen. De groepsgrootte van Nederlandse meisjes die wel doorstromen is ook klein, doordat Nederlandse meisjes over het algemeen vaker zitten op de hogere MBO- opleiding verzorgende (IG) (MBO-3) en verpleegkunde (MBO-4) opleiding. De kleine groepsgroottes van de referentiegroepen kunnen resulteren in een lagere betrouwbaarheid van de resultaten. Over het algemeen is onderzoek gedaan onder meisjes in het eerste leerjaar van de HZW opleiding. Een verbetering van het onderzoek zou zijn om meisjes in het tweede (of derde) leerjaar te bevragen. Zo is de keuze voor een vervolgopleiding voor hen dichterbij dan voor meisjes in het eerste leerjaar en zal de 'weet niet' groep waarschijnlijk kleiner zijn geweest. Dit had kunnen resulteren in grotere groepsgroottes. Opvallend is wel dat bij de kleine aantallen van de onderzoekspopulatie en referentiegroepen toch veel significante verschillen zijn gevonden tussen de groepen. Ook komt naar voren bij de vergelijking van Turkse en Marokkaanse meisjes die wel en niet doorstromen dat er toch veel verschillen zijn gevonden tussen deze groepen. Dus binnen de groep Turkse en Marokkaanse meisjes, met eenzelfde culturele achtergrond, zijn er ook verschillen.

Een opmerkelijk verschil is dat Nederlandse meisjes die wel willen doorstromen, vinden dat familie een grotere rol moet spelen in de zorg voor zwakke en zieke familie. De aanname in het onderzoek was juist dat Turkse en Marokkaanse meisjes zouden vinden dat familie een grotere rol moet spelen in de zorg voor zwakke en zieke familie (daardoor minder snel zou gaan werken in de zorg), omdat het geven van zorg een taak van de familie is. Toch blijkt uit deze resultaten het tegenovergestelde. Een ander opmerkelijk verschil in deze vergelijking met Nederlandse meisjes is dat Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen het minder sterk eens zijn dat je als verzorgende (IG) hard moet werken. De aanname in het begin van het onderzoek was juist dat als je het sterker eens zou zijn dat je hard moet werken in de zorg, je daardoor werken in de zorg minder aantrekkelijk zou vinden (daardoor minder snel zou gaan werken in de zorg).

Een ander discussiepunt van dit onderzoek is dat bij de vragen over de sociale norm en achterliggende normatieve overtuigingen gevraagd naar 'verwachtingen' van belangrijke mensen (familie en klasgenoten). Onbekend is hoe valide deze vragen zijn, aangezien 'verwachtingen' op twee manieren kunnen ontstaan. Zo kan een sociale verwachting ontstaan door een sociale interactie van de meisjes met hun familie en klasgenoten of ontstaan doordat hun familie en klasgenoten hopen dat ze wel of niet doorstromen. Beter had gevraagd kunnen worden naar de hoop die de respondenten ervoeren om deze foute interpretatie uit te sluiten.

Uit de resultaten van de regressie-analyse komt naar voren dat de inductieve sociale norm (2) het meest van invloed is op de intentie om wel door te stromen en negatief is. Vooral de ervaren normatieve verwachting van de familie heeft het een groot effect op deze inductieve sociale norm (2). Doordat vragen over de sociale norm op verschillende manieren geïnterpreteerd konden worden, kan het effect van deze inductieve sociale norm (2) sterker van invloed zijn op de intentie dan eigenlijk zo is. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor de afwijking van de meta-analyse van Armitage en Conner (2001). Uit hun onderzoek blijkt namelijk dat de attitude veelal het meest van invloed is op de intentie. Zij vonden dat de drie constructen (attitude, sociale norm en waargenomen gedragscontrole) samen 40 procent van de variantie in de intentie verklaren. In dit onderzoek is dit percentage hoger uitgevallen, namelijk 52 procent.

Ook waren de groepsaantallen van de onderzoekspopulatie en referentiegroepen niet gelijk aan elkaar waardoor de t-toetsen niet getoetst zijn bij even grote groepen. De ongelijke groepsgroottes kunnen bij de regressie-analyse effect hebben gehad op de constructen en achterliggende overtuigingen. Zo is het aandeel Turkse en Marokkaanse meisjes die niet willen doorstromen groter dan de groep Turkse en Marokkaanse meisjes die nog niet weten of ze willen doorstromen of de groep Turkse en Marokkaanse die wel willen doorstromen.

Naast de twee vergelijkingen gedaan in het onderzoek, hadden nog andere interessante vergelijkingen gedaan kunnen worden. Er had nog een extra vergelijking gedaan kunnen worden van Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen met Nederlandse meisjes, die niet van plan zijn om door te stromen. Toch is deze vergelijking niet gedaan, doordat er juist opzoek is gegaan naar de belemmeringen en het interessant is te kijken waarom bepaalde groepen wel doorstromen. Eveneens hadden alle Turkse en Marokkaanse en alle Nederlandse meisjes van alle respondenten van de HZW opleiding met elkaar vergeleken kunnen worden. Toch is deze vergelijking niet gedaan, aangezien uitkomsten niet een extra toevoeging zouden hebben op de beantwoording van de hoofdvraag van dit onderzoek.

§5.3 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden wetenschappelijke en maatschappelijke aanbevelingen gedaan.

§5.3.1 Wetenschappelijke aanbevelingen

Verschillende wetenschappelijk aanbevelingen komen voort uit dit onderzoek. Het zou interessant zijn om achter verklaringen te komen voor de gevonden bevindingen aan de hand van kwalitatief onderzoek. Uit verder onderzoek zou moeten blijken met welke specifieke kledingvoorschriften Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen, problemen hebben en waarom ze precies problemen hebben met het draaien van onregelmatige diensten. Ook zou kwalitatief onderzoek moeten uitwijzen waarom ze het dragen van een grote verantwoordelijkheid vervelend vinden, waarom werk in de zorg saai gevonden wordt, waarom ze niet genoeg tijd hebben, waarom ze denken dat ze niet slim genoeg zijn en wat oorzaken zijn voor het lagere zelfvertrouwen en de lagere inschatting van de eigen voorkennis.

Daarnaast zal onderzoek moeten uitwijzen op welke manier de vragen met betrekking tot 'verwachting' zijn geïnterpreteerd. Verder onderzoek is een goede manier om explorierend op zoek te gaan naar andere belemmeringen, dan de belemmeringen die zijn gevonden in onderzoek van Bloemendaal et al.(2008).

Interessant zou het zijn om te kijken naar de onderzoeksresultaten bij grotere en gelijke groepsgrootte en zou gekeken kunnen worden of er verschillen zijn tussen Turkse en Marokkaanse meisjes onderling.

Ook is het uiteindelijke gedrag niet getoetst en geanalyseerd in dit onderzoek. Zo blijkt uit eerder onderzoek dat intentie een belangrijke voorspeller is voor uiteindelijk gedrag, maar de verklaarde variantie van de intentie op gedrag in deze studie is onbekend. Meta-onderzoek van Armitage en Conner (2001) wijst dat de van de verklaarde variantie 22% van de intentie in het uiteindelijk gedrag verklaard. Over drie jaar zouden de doelgroep meisjes opnieuw onderzocht kunnen worden of zij uiteindelijk wel of niet doorgestroomd zijn naar een MBO-3 verzorgende (IG) opleiding.

§5.3.2 Maatschappelijke aanbevelingen

Uit dit onderzoek komt een aantal maatschappelijke aanbevelingen naar voren. MBO-scholen kunnen inspelen op het lagere zelfvertrouwen en de lagere inschatting van de eigen voorkennis van Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen. Ze zouden kunnen inspelen op het minder vervelend vinden van het dragen van een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen en benadrukken dat werken in de zorg niet saai is. Vooral het inspelen op het minder vervelend vinden van het dragen van een grote verantwoordelijkheid draagt bij aan een positievere attitude.

Voor de zorgsector is er ook een aantal aanbevelingen resulterend uit dit onderzoek. Zo blijkt dat Turkse en Marokkaanse meisjes die niet van plan zijn om door te stromen, problemen hebben met

onregelmatige diensten draaien, het uitvoeren van verpleegtechnische handelingen (zoals katheteriseren en het verzorgen van wonden), de kledingvoorschriften en dat ze zich ongemakkelijk voelen als zij een man zouden moeten wassen. Om de zorgsector aantrekkelijker te maken voor Turkse en Marokkaanse meisjes en de attitude positiever te krijgen, kan het best rekening gehouden worden met de onregelmatige diensten en de kledingvoorschriften voor een baan in de zorg.

6. Literatuurlijst

- Ajzen, I. (1991). "The theory of planned behavior." *Organizational Behavior and Human Decision Processes* **50**(2): 179-211.
- Ajzen, I. (2006). *Behavioral Interventions Bases on the Theory of Planned Behavior*. Geraadpleegd 26 februari 2013 op: <http://people.umass.edu/aizen/pdf/tpb.intervention.pdf>
- Armitage, C.J. & M. Conner (2001). "Efficacy of the theory of planned behaviour: a meta-analytic review." *British Journal of Social Psychology* **40** (4): 471-99.
- Bekker, M. & J. van Mens-Verhulst (2008). *GGZ en diversiteit: prevalentie en zorgkwaliteit. Programmeringstudie 'Etniciteit en gezondheid' voor ZonMw*. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Bloemendaal, I., Kroon, S. de & F. van der Velde (2008). *Allochtone vrouwen in de zorg; motivaties, preferenties en belemmeringen voor het werken in de zorg bij Turkse en Marokkaanse meisjes en vrouwen*. Geraadpleegd 4 februari 2013 op: [http://www.rwi.nl/CmsData/File/2008/Allochtone vrouwen in de zorg okt 2008-DEF.pdf](http://www.rwi.nl/CmsData/File/2008/Allochtone_vrouwen_in_de_zorg_okt_2008-DEF.pdf)
- Boeije, H., 't Hart, H. & J. Hox,(2009). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Lemma
- Burger, I (2008); Zijn de care-voorzieningen klaar voor de groeiende groep Turkse en Marokkaanse ouderen in Den Haag? *Epidemiologische bulletin*: 13-28
- Centraal bureau voor de statistiek¹ (2013). *Begrippen*. Geraadpleegd 7 maart 2013 op: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen>
- Centraal bureau voor de statistiek² (2013). *Beroepsbevolking; geslacht en leeftijd*. Geraadpleegd 4 februari 2013 op: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=71738NED&D1=26&D2=0&D3=1-2&D4=5,7-8&D5=41,46,51,60&HDR=T,G1&STB=G3,G2,G4&VW=T>
- Çelik, A. & P. Groenestein (2010). *Het is niet alles (g)oud wat er blinkt. Diversiteit in ouderenbeleid*. Utrecht: Forum, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken.
- Derriks, M. & M. Vergeer (2010). *Doorstroom in het ROC; een kwestie van goed kiezen en doorzetten?* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

- Foets, M., Choté, A., Hoefman, R., Hofmeester, E., Koopmans, G., & F. Lötters (2011) *De toekomst van de thuiszorg voor hulpbehoevende allochtone ouderen*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Forum (2012). *Allochtone deelnemers MBO-zorgopleidingen, factsheet*. Utrecht: Forum, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken.
- Fishbein, M. & I. Ajzen (2010). *Predicting and changing behavior: The reasoned action approach*. New York: psychology press
- Gokhale, J. & B. Raffelhüschen (2000). Population aging and fiscal policy in Europe and the United States. CESifo.
- Graaff, F.M de., Francke, A.L., Muijsenbergh, M.E.T.C. van den & S. van der Geest (2010). "Palliative care': a contradiction in terms? A qualitative study of cancer patients with a Turkish or Moroccan background, their relatives and care providers." *bmc Palliative Care*, **9** (19).
- Heijden, H. van der (2012). *Zorgelijke drempels; de noodzaak van innovatie in de zorgsector en kansen voor migrantenvrouwen*. Utrecht: Forum, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken.
- Imansoeradi, M. & M. van der Meer (2009). *Een tipje van de sluier. Een studie naar de participatie van vrouwen met een Turkse en Marokkaanse achtergrond in de Amsterdamse gezondheidszorg*. Amsterdam: bureau SIGRA dienstverlening.
- Jennissen, R.P.W. & J. Oudhof (2007). *Ontwikkelingen in de maatschappelijke participatie van allochtonen. Een theoretische verdieping en een thematische verbreding van de integratiekaart 2006*. Den Haag/Heerlen: Centraal bureau voor de statistiek.
- Moore, D.S. & G.P. McCabe (2006). *Statistiek in de praktijk*. Den Haag: Academic Service
- Nyfer (2012). *Het nieuwe werken in de zorg. Goed voor people, planet en profit?* Geraadpleegd 7 maart 2013 op: <http://www.nyfer.nl/documents/rapportdef.pdf>
- Phalet, K. & U. Schönplflug (2001). "Intergenerational Transmission of Collectivism and Achievement Values in Two Acculturation Contexts The Case of Turkish Families in Germany and Turkish and Moroccan Families in the Netherlands." *Journal of Cross-Cultural Psychology*, **32**(2), 186-201.

Pinto, B.M. & A. Floyd (2008). Theories underlying health promotion interventions among cancer survivors. *Seminars in oncology nursing*, **24**(3): 153-163.

Plooij, F., (2008). *Onderzoek doen – een praktische inleiding in praktische onderzoeksvaardigheden*. Amsterdam: Pearson Education Benelux bv

Reijneveld, S. A., Westhoff, M. H., & M. Hopman-Rock (2003). "Promotion of health and physical activity improves the mental health of elderly immigrants: results of a group randomised controlled trial among Turkish immigrants in the Netherlands aged 45 and over." *Journal of Epidemiology and Community Health* **57**(6): 405-411.

ROC (2013). *Sector gezondheidszorg*. Geraadpleegd 7 maart 2013 op:
<http://www.roc.nl/default.php?fr=sector&sectorid=48&subs=opl>

Schellingerhout, R. (2004). *Gezondheid en Welzijn van allochtone ouderen*. Den Haag/Heerlen: Sociaal cultureel planbureau.

Stichting arbeidsmarkt- en opleidingsbeleid verpleeg-, verzorgingshuizen en thuiszorg (2009). *Arbeidsmarktanalyse VVT 2009*. Geraadpleegd 27 februari 2013 op:
http://www.aovvt.nl/uploads/tx_publication/Arbeidsmarktanalyse_VVT_2009.pdf

Sutton, S. (1998). "Predicting and explaining intentions and behaviour: how well are we doing?" *Journal of Applied Social Psychology*, **28** (15): 1317-38.

Tweede Kamer (2006). *Houdende nieuwe regels betreffende maatschappelijke ondersteuning (Wet maatschappelijke ondersteuning)*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2005- 2006, 351.

Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (2013). *De zorg. Samenvatting sector beschrijving*. Geraadpleegd op 10 juni 2013 op:
https://www.werk.nl/pucs/groups/ami/documents/document/wdo_012072.pdf

Verkuyten, M. (2010). *Identiteit en diversiteit, de tegenstellingen voorbij*. Amsterdam: Pallas publications.

Verkuyten, M., Hagendoorn, L. en K. Masson (1996). "The ethnic hierarchy among majority and minority youth in The Netherlands." *Journal of Applied Social Psychology*, **26**(12): 1104-1118.

Vonk, R. (2007). *Sociale psychologie*. Groningen/Houten: Wolters/Noordhoff.

Vries, W. de & C. Smits (2003). *Psychische klachten bij Turkse en Marokkaanse ouderen. Een handleiding voor de praktijk*. Utrecht: Trimbos instituut

Vught, F. van & W. Peters (1998). *Het strategisch belang van intercultureel management*. Utrecht: Forum, instituut voor multiculturele vraagstukken.

Wright, R. E. (1989). "The Easterlin hypothesis and European fertility rates." *Population and Development Review*, **15** (1):107-122.

7. Bijlagen

Bijlage I. Prognose aantallen niet-westerse ouderen in Nederland

Aantal Marokkaanse, Antilliaanse en Arubaanse, Surinaamse, Turkse en totaal niet-westerse ouderen (65+) in 2009, 2020 en 2025 (Nederland) (Foets et al., 2011)

Afkomst	Totaal (M + V)		
	2009	2020	2025
Marokko – N	14.670	26.251	32.688
<i>Geïndexeerd</i>	100	179	223
Nederl.Antillen & Aruba – N	4.282	10.979	14.863
<i>Geïndexeerd</i>	100	256	347
Suriname – N	18.616	40.945	56.854
<i>Geïndexeerd</i>	100	220	305
Turkije – N	15.479	26.663	33.439
<i>Geïndexeerd</i>	100	172	216
Totaal niet-westers – N	66.413	141.488	192.774
<i>Geïndexeerd</i>	100	213	290

Bijlage II. Prognose aantallen ouderen in Nederland

Aantal autochtone, westerse allochtone ouderen en totaal (65 +) in 2009, 2020 en 2025 (Nederland)
(Foets et al., 2011)

Afkomsst	Totaal (M + V)		
	2009	2020	2025
autochtoon – N	2.160.406	2.833.312	3.102.749
<i>Geïndexeerd</i>	<i>100</i>	<i>131</i>	<i>144</i>
Westerse allochtoon – N	234.779	315.578	338.185
<i>Geïndexeerd</i>	<i>100</i>	<i>135</i>	<i>144</i>
Niet-westerse allochtoon* – N	66.404	131.107	174.847
<i>Geïndexeerd</i>	<i>100</i>	<i>197</i>	<i>263</i>
Totale bevolking -N	2.461.589	3.280.997	3.615.781
<i>Geïndexeerd</i>	<i>100</i>	<i>133</i>	<i>147</i>

*Deze getallen zijn inconsistent met de getallen in de bijlage I, ondanks gebruik van dezelfde bron Statline van CBS (Foets,, et al, 2011). De huidige database van Statline maakt geen onderscheid naar leeftijd, maar alleen nog naar eerste of tweede generatie migrant. Daarom zijn er geen recentere tabellen beschikbaar.

Bijlage III. Aantallen deelnemers MBO- zorgopleidingen

Deelname MBO- zorgopleidingen, naar afkomst in 2010 (%) (Forum, 2012)

Afkomst	Zorghulp Niveau 1	Helpende, zorg en welzijn Niveau 2	Verzorgende (IG) Niveau 3	MBO Verpleegkundige Niveau 4	N (=100%)
<i>Westerse allochtoon</i>	2.8	34.3	35.6	27.3	3.174
<i>Niet-westerse allochtoon</i>	5.1	56.9	24.3	13.7	11.173
<i>Turkije</i>	5.2	66.3	18.2	1,3	1.858
<i>Marokko</i>	3.5	73.1	15.5	7.8	2.170
<i>Suriname</i>	2.0	47.6	32.6	17.8	2.067
<i>Ned. Antillen & Aruba</i>	4.7	52.4	26.7	16.1	1.530
<i>Overig</i>	8.1	49.3	26.9	15.8	3.548
<i>Allochtonen totaal</i>	4.7	51.7	26.8	16.8	14.373
<i>Autochtoon</i>	1.5	25.8	36.7	35.9	42.607
<i>Etniciteit onbekend</i>	2.1	18.6	37.1	42.1	140
<i>Totaal herkomst</i>	2.3	32.4	34.2	31.1	57.094

Bijlage IV. Aantallen man en vrouw in MBO-zorgopleidingen

Aantallen deelnemers alle MBO-zorgopleidingen, naar afkomst en geslacht in 2010 (Forum, 2012).

Afkomst	Man (N)	Vrouw (N)	N totaal (M+V)
<i>Westerse allochtoon</i>	381	2793	3.174
<i>Niet-westerse allochtoon</i>	1043	10130	11.173
<i>Turkije</i>	88	1770	1.858
<i>Marokko</i>	272	1898	2.170
<i>Suriname</i>	180	1887	2.067
<i>Ned. Antillen & Aruba</i>	145	1385	1.530
<i>Overig</i>	385	3190	3.548
<i>Allochtonen totaal</i>	1.424	12923	14.373
<i>Autochtoon</i>	4281	38326	42.607
<i>Etniciteit onbekend</i>	22	118	140
<i>Totaal herkomst</i>	5727	51367	57.094

Bijlage V. Vragenlijst MBO-2 helpende, zorg en welzijn studenten

Introductie:

Beste deelnemer,

Heel erg bedankt voor het meehelpen aan dit onderzoek. Dit onderzoek kijkt naar redenen van MBO-2 helpende zorg en welzijn studenten om wel of niet te kiezen voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG). Dit is een korte vragenlijst, die ongeveer 5 minuten duurt en bestaat uit 5 achtergrondvragen en 28 stellingen (er zijn dus geen goede of foute antwoorden). Lees de stellingen goed door. Door middel van een schaalverdeling kun je aangeven hoe erg je het met de stelling eens of oneens bent. Dit doe je door je antwoord op de gewenste schaal aan te kruisen.

Bijvoorbeeld: 'Ik vind het invullen van deze vragenlijst leuk':

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	helemaal mee eens

Mocht je een vraag toch anders willen invullen, kras dan de gekozen optie door en kruis je gewenste antwoord aan.

De vragenlijsten zullen anoniem behandeld worden.

Bedankt voor je tijd en medewerking,

Willemijn Sneller, Universiteit Utrecht

Vragenlijst

1. Geslacht: Man Vrouw
2. Leeftijd: .... Jaar
3. Ik ben: Nederlands
 Nederlands - Turks
 Nederlands - Marokkaans
 Nederlands - Surinaams
 Anders, namelijk: .....
4. In welk studiejaar zit je? 1 2 3 Anders
5. Wat is je vooropleiding? MBO niveau 1
 VMBO basisberoepsgericht
 Anders, namelijk:.....

1. Ik ben van plan om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te gaan volgen

- Ja
 Nee, ik ga werken na mijn MBO-2 helpende zorg en welzijn opleiding
 Nee, ik leer verder in een andere richting op MBO-3 niveau
 Dat weet ik nog niet

2. Werken als verzorgende (IG) lijkt me leuk

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

3. Werken als verzorgende (IG) geeft mij een goed gevoel

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

4. Onregelmatige diensten draaien (werken in het weekend, 's avonds) als verzorgende (IG) vind ik

	1	2	3	4	5	6	7	
een groot probleem	0	0	0	0	0	0	0	helemaal geen probleem

5. Het dragen van een grote verantwoordelijkheid voor zieke mensen als verzorgende (IG) vind ik

	1	2	3	4	5	6	7	
zeer vervelend	0	0	0	0	0	0	0	helemaal niet vervelend

6. Het uitvoeren van handelingen, zoals katheteriseren en het verzorgen van wonden vind ik

	1	2	3	4	5	6	7	
zeer vervelend	0	0	0	0	0	0	0	helemaal niet vervelend

7. De kledingvoorschriften voor een baan in de zorg, zoals het dragen van driekwart mouwen of een hoofddoek in een knot, vind ik

	1	2	3	4	5	6	7	
een groot probleem	0	0	0	0	0	0	0	helemaal geen probleem

- Geen mening

8. Als ik een man zal moeten wassen voel ik mij

	1	2	3	4	5	6	7	
ongemakkelijk	0	0	0	0	0	0	0	op mijn gemak

9. Ik vind dat familie een grotere rol moet spelen in de zorg voor zwakke en zieke familieleden

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

10. Ik weet hoe zorg in Nederland geregeld is

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

11. Werken als verzorgende (IG) wordt laag gewaardeerd

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

12. Met een baan als verzorgende (IG) moet ik hard werken

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

13. Werken als verzorgende (IG) is saai

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

14. Mensen die belangrijk voor mij zijn verwachten dat ik kies voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal niet	0	0	0	0	0	0	0	helemaal wel

15. Mensen die belangrijk voor mij zijn verwachten dat ik kies voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal niet	0	0	0	0	0	0	0	helemaal wel

16. Mijn familie verwacht dat ik kies voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

17. Mijn familie verwacht dat ik kies voor een andere opleiding dan verzorgende (IG) op MBO-3 niveau

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

18. Mijn klasgenoten verwachten dat ik kies voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

19. Mijn klasgenoten verwachten dat ik kies voor een andere opleiding, dan verzorgende (IG), op MBO-3 niveau

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

20. Ik denk dat veel van mijn klasgenoten kiezen voor een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG)

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

21. Wat mijn klasgenoten belangrijk vinden, vind ik ook belangrijk

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

22. Ik heb voldoende voorkennis om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

23. Ik ben slim genoeg om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

24. Ik heb voldoende zelfvertrouwen om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

25. Mijn Nederlands is goed genoeg om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

26. Ik heb genoeg geld om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

27. Ik heb genoeg tijd om een MBO-3 opleiding tot verzorgende (IG) te volgen

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

28. Ik denk dat ik over vijf jaar werk als verzorgende (IG)

	1	2	3	4	5	6	7	
helemaal mee oneens	0	0	0	0	0	0	0	helemaal mee eens

Heel erg bedankt voor het invullen!

Bijlage VI. Wervingsmail

Beste meneer/mevrouw,

Op dit moment ben ik bezig met het afronden van mijn master(Arbeid, zorg en welzijn; beleid en interventie) aan de Universiteit van Utrecht en ben ik op zoek naar respondenten voor mijn afstudeeronderzoek. Dit onderzoek is in samenwerking met Forum, instituut voor multiculturele vraagstukken en kijkt naar de motieven van MBO-2 zorgstudenten (helpende zorg en welzijn) om al dan niet te kiezen om door te stromen naar een MBO-3 zorgopleiding (tot verzorgende). In dit onderzoek richten wij ons speciaal op de groep niet-westerse migranten jongeren. Zo blijkt dat deze groep oververtegenwoordigd is op MBO-2 zorgopleidingen en ondervertegenwoordigd is op MBO-3 zorgopleidingen. Nu zijn wij benieuwd naar de motieven van deze groep. Om hier achter te komen heb ik een korte vragenlijst opgesteld, die ongeveer vijf minuten duurt en bestaat uit een aantal stellingen. In deze stellingen worden verschillende aspecten getoetst. De resultaten van het onderzoek (die voor jullie ook relevantie hebben) zal ik uiteraard in een eindrapport presenteren.

Kunt u mij misschien helpen om aan respondenten te komen?

Met vriendelijke groeten,

Willemin Sneller (06-40277047)

w_sneller@hotmail.com

Bijlage VII. Achtergrondkenmerken deelnemers helpende, zorg en welzijn studenten

Aantallen deelnemers helpende, zorg en welzijn opleiding, naar afkomst en geslacht

Afkomst	Man (M)	Vrouw (V)	M + V
Nederlands	8	68	76 (33%)
Turks en Marokkaans	4	87	91 (39%)
Surinaams	0	11	11 (5%)
Overig niet-westers	6	38	44 (19%)
Westers	1	8	9 (4%)
Totaal	19	212	231 (100%)

Aantallen deelnemers helpende, zorg en welzijn opleiding, naar leerjaar en geslacht

Leerjaar	Man (M)	Vrouw (V)	M + V
1	9	131	140 (63%)
2	9	70	79 (35%)
3	1	3	4 (2%)
Totaal	19	204	223 (100%)

Aantallen deelnemers helpende, zorg en welzijn opleiding, naar vooropleiding en geslacht

Vooropleiding	Man (M)	Vrouw (V)	M + V
VMBO basisberoepsgerichte leerweg	7	80	87 (40%)
MBO niveau 1	8	58	66 (30%)
MBO niveau 2	2	30	32 (15%)
VMBO	0	8	8 (4%)
Overig	2	22	24 (11%)
Totaal	19	198	217 (100%)

Aantallen deelnemers helpende, zorg en welzijn opleiding, naar intentie en geslacht

Intentie	Man (M)	Vrouw (V)	M + V
Ja	8	63	71 (31%)
Nee	5	84	89 (39%)
Weet nog niet	6	63	69 (30%)
Totaal	19	210	229 (100%)

Bijlage VIII. Achtergrondkenmerken Nederlandse, Turkse en Marokkaanse meisjes

Aantallen onderzoekspopulaties, naar afkomst

Afkomst	N
Nederlands	66 (47%)
Turks	18 (13%)
Marokkaans	57 (40%)
Totaal	141 (100%)

Aantallen onderzoekspopulaties, naar leerjaar en afkomst

Leerjaar	Turkse en Marokkaanse meisjes (T+M)	Nederlandse Meisjes (NL)	T + M + NL
1	45	47	92 (67%)
2	26	17	43 (31%)
3	1	2	3 (2%)
Totaal	72	66	138 (100%)

Aantallen onderzoekspopulaties, naar vooropleiding en afkomst

Vooropleiding	Turkse en Marokkaanse meisjes (T+ M)	Nederlandse Meisjes (NL)	T + M + NL
VMBO basisberoepsgerichte leerweg	28	39	67 (48%)
MBO niveau 1	15	16	31 (24%)
MBO niveau 2	15	5	20 (15%)
VMBO	6	1	6 (4%)
Overig	7	5	12 (9%)
Totaal	71	66	137 (100%)

Aantallen onderzoekspopulaties, naar intentie en afkomst

Intentie	Turkse en Marokkaanse meisjes (T+M)	Nederlandse Meisjes (NL)	T + M + NL
Ja	20	16	36 (26%)
Nee	39	25	64 (45%)
Weet nog niet	15	25	40 (29%)
Totaal	74	66	140 (100%)